

Nr. 3 | september 2020

Kirken *i* dag

TEMA | Bibelen

Bibelen 2020 er læsernes bibel Se side 6

Nye måder at se Bibelen på Se side 20

BIBELN 2020

Aktuel inspiration fra Kirkefondet

TEMA | Bibelen

Indhold

3 Mangfoldighedens bog af Henrik Bundgaard Nielsen 4 Gudsfrygt til havs – Profeten Jonas i Bibelen 2020 af Søren Holst 6 Bibelen 2020 er læsernes bibel af Birgitte Stoklund Larsen 8 Hvad er en god bibeloversættelse i gudstjenesten? af Marianne Christiansen 10 Bibelen er koden af Johannes Nørregaard Frandsen 12 I begyndelsen var ordet... siden kom flere til af Kim Fupz Aakeson	14 Bibelen som brobygger i folkeskolens fag af Dagmar Holm Grønlykke 16 En ny vej i sjælesorgen af Pernille Lydeking Svenningsen 18 Jeg har læst hele Bibelen, men jeg bliver aldrig færdig med den af Daniel Øhrstrøm 20 Nye måder at se Bibelen på af John Bell og Jo Love 22 ”En aften i kirken” – inspiration til at åbne Bibelens tekster i en gudstjenestelig sammenhæng af Tine Illum 24 Bibel, bibel, luk dig op af Margrethe Dahlerup Koch	25 ”Præster læser for lidt i Bibelen” af Hanne Margrethe Tougaard 26 Meditativ bibellæsning – Lectio Divina af Elisabeth Lidell 27 ”Det er en større oplevelse for folk at læse Bibelen, end man som præst går og tror” af Andreas Sylvest Wille 28 Inspiration til bibellæsning 30 Velkommen til konference og årsmøde 31 Nyt fra Kirkefondet

Nr. 3 | September 2020

19. årgang

ISSN 1601-8230

Udgiver: Kirkefondet,
Peter Bangs Vej 5B, 2000 Frederiksberg
Tlf. 33 73 00 33
E-mail: kirkefondet@kirkefondet.dk
www.kirkefondet.dk

Formand: Erik Møllerup
Generalsekretær: Henrik Bundgaard Nielsen

Kirken i dag redigeres af:
Charlotte Lydholm

Temagrupper bag nr. 3/2020:

Birgitte Stoklund Larsen, Louise Højlund, Henrik Bundgaard Nielsen og Charlotte Lydholm

Layout og produktion:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding

Årsabonnement for 2020: Kr. 250,-

Enkeltnumre: Kr. 70,-
Abonnement kan bestilles ved henvendelse til Kirkefondet
ISSN 1601-8230

Forsidebillede:

Foto: Carsten Lundager/Bibelselskabet

Henrik Bundgaard Nielsen

generalsekretær i Kirkefondet

Mangfoldighedens bog

Valg og kompromisser

I år er der med "Bibelen 2020" igen kommet en ny oversættelse, som følger sig ind i rækken af autoriserede såvel som ikke-autoriserede oversættelser af Bibelen. Hver oversættelse kan have sin særlige vinkel eller sit særlige hovedsigte. Altid vil der dog skulle foretages en lang række valg, for mange af de oprindelige ord på hebraisk og græsk har flere mulige betydninger på dansk. Den bibelske grundtekst – som på en måde er afsenderen – kaster nogle valg af sig mht. formuleringer, hvilket kan føre til nogle kompromisser, når det ikke er muligt at finde et dansk ord, som dækker dybden og spændvidden i det oprindelige ord på f.eks. hebraisk. Der må også tages nogle valg og indgås nogle kompromisser, når oversætterne gør sig overvejelser omkring, hvem der er modtageren og den forventede læser af en ny oversættelse. For læserskaren for en ny bibeloversættelse er en diffus størrelse med mange forskellige forventninger. Nogle ønsker en bibel, som er meget mundret og letforståelig, andre foretrækker et stærkt poetisk og højtideligt sprog.

Bibelen kan bruges og tilgås på mange måder

I dette nummer af "Kirken i dag" sætter vi fokus på arbejdet med at lave en ny oversættelse af Bibelen. Men vi benytter også anledningen til at pege på, at Bibelen faktisk bliver brugt på mange forskellige måder.

Bibelen er et naturligt element i vore gudstjenester – især i den autoriserede højmesse, hvor læsninger fra Bibelen indgår som væsentlige dele af liturgien. Oversættelsen fra 1992 er autoriseret til gudstjenestebrug, og som biskop Marianne Christiansen skriver, så kan den tillade sig at bruge

Foto: Carsten Lundager/Bibelselskabet

store ord som nåde, barmhjertighed, synd, frelse, salighed. For netop i gudstjenesten forventer man at høre disse store ord.

Der findes et utal af former og metoder, hvor mennesker samles til fælles læsning af Bibelen. Her i bladet giver vi forskellige bud på, hvordan Bibelen kan være en god samtalestarter, der kan lukke op for og understøtte den dybe eksistentielle samtale om livets mening. Som Daniel Øhstrøm i sin artikel på side 18 skriver, så er "Bibelen et eksistentielt spejl" for ham.

Næsten som en kontrast til dette står brugen af bibeltekster ved f.eks. pilgrimsvandring, hvor der lægges vægt på, at den enkelte får lang tid med stilhed til for sig selv at overveje tekstens betydning og til at leve sig ind i den. Det at have et enkelt bibelord med sig på vandring kendes også fra de såkaldte mannakorn og løsensord, hvor ideen er, at man læser eller hører et enkelt vers fra Bibelen hver dag og lader det være med en i tankerne resten af dagen.

Bibelen kan også indgå i undervisning i f.eks. i folkeskolen, idet den

indeholder meget kulturelt arvegods. Ligeledes påpeger Johs. Nørregaard Frandsen, at "der er i hundredvis af herlige vendinger, som er afledninger af eller direkte har oprindelse i Bibelen". Og så er der de mere specielle tilgange – f.eks. hvis man vælger at læse Det Ny Testamente kronologisk i forhold til, hvordan de enkelte dele (breve, evangelier m.m.) er blevet til og nedskrevet. Eller der hvor præster og andre bruger bibelske tekster – f.eks. klagesalmer – meget konkret i sjælesorgen – den såkaldte bibelske sjælesorg.

Bibelen er noget særligt

De mange forskellige brug og tilgange vidner om, at Bibelen her er noget helt særligt. Det er en mangefacetteret bog, som egentlig består af flere forskellige bøger! Og den er slidstærk. Men uanset hvordan vi bruger den og uanset, hvordan den bliver oversat, så må det være vigtigt, at brugen af og oversættelse af Bibelen altid "fremmer muligheden for at gå nye veje i den kristne forkyndelse" – som er en del af Kirkefondets formålsbestemmelse. ■

Søren Holst

lektor på Afdeling for Bibelsk Eksegese
på Københavns Universitet

Gudsfrygt til havs

Profeten Jonas i Bibelen 2020

De fleste ved, at Jonas blev slugt af et havdyr – eller i hvert fald ved mange det. Men faktisk er der nok også en del, som snarere vil tænke på Jonas fra Karriere-Kanonnen, eller ham fra Oda Omvendt. Og selv hvis man ved, at historien om Jonas står i Bibelen, er det ikke sikkert, at det ligger allerforrest i korttidshukommelsen, hvorfor han skulle sluges af et havdyr.

Bibel uden adgangskrav

Den nye oversættelse Bibelen 2020 er netop beregnet til læsere, der ikke er på hjemmebane i kirkesproget og Bibelens begreber og fortællinger. Det er ikke en børnebibel eller en genfortælling. Det er en oversættelse direkte fra hebraisk og græsk – men til nudansk og ikke til kirkedansk. Da Luther oversatte Bibelen, brugte han sproget, som han kendte det fra ”manden på marken og konen i køkkenet”. Det betyder naturligvis ikke, at Paulus’ breve kom til at lyde som om, de var skrevet af en, der var kommet hjem fra sit arbejde med at pløje marken. Men det betyder, at de ord der bruges, skal være ord som det almindelige menneske uden forudgående oplæring kan forstå. I dag ville Luther måske have talt om sproget hos drengen på grillen og pigen i ungdomsskolen – eller omvendt.

Profet i havsnød

Historien om Jonas er udmærket til at vise, hvad oversætterne har skullet

arbejde med. Han fik som bekendt en ordre fra Gud, som han ikke havde lyst til at rette sig efter. Han stak af på et skib den modsatte vej, men Gud sendte en storm efter skibet. Mens stormen raser om ørerne på dem, bliver Jonas nødt til at afsløre for sine rejsekammerater, at uvejret er hans skyld, og de spørger, hvad han da er for én. I den traditionelle bibeloversættelse fra 1992 svarer han, ”Jeg er hebræer, og jeg frygter Herren, himlens Gud, som har skabt havet og det tørre land”.

I Bibelen bliver israelitterne en gang imellem kaldt ”hebræere”, når de er sammen med andre folkeslag. Ikke mindst Faraos og hans undersåtter bruger ordet i fortællingen om Moses og de 10 plager. Men det henviser til den samme virkelighed, som det mere almindelige ord ”israelit”, som man møder alle vegne i Bibelen: Én af Abrahams efterkommere. Så i 2020-oversættelsen er Jonas bare israelit.

Gudsfrygt

Mere indviklet er det, når Jonas siger, ”Jeg frygter Herren, himlens Gud”. Hvis man læser det uden facitliste, kan man kun tro, at han fortæller, hvorfor han er flygtet: Fordi han er bange for Gud. Men det er skrupforkert. At ”frygte” sin gud betyder på bibelsprog at tilbede og dyrke den pågældende gud og at have det rette forhold til guden.

Det ser man tydeligt, hvis man lægger mærke til, hvordan udtrykket ”at frygte Herren” bruges i løbet af Bibe-

len. Men man ser det også, hvis man kigger oversættelsen af Jonas’ replik lidt efter i sømmene. Den er nemlig ikke særlig god. På hebraisk står der snarere ”Det er Herren, himlens Gud, der er dén, jeg frygter”. Jonas oplyser altså ikke, hvordan han har det med Gud. Han svarer på, hvem hans Gud er. Sømændene havde jo spurgt, hvilket land og hvilket folk han hørte til, og han svarer med at give de to mest grundlæggende oplysninger for et menneske på Bibelens tid: Etnicitet og gudsforhold.

Himlens gud og Jonas’ Gud

Med hensyn til religionen nøjes Jonas ikke med ét svar. Han bruger israeliternes eget særlige navn for Gud, ”Jahve” (som plejer at blive oversat til ”Herren”, selv om det altså er et navn). Men han tilføjer en forklaring, når han i samme åndedræt siger, at Jahve er ”Himlens Gud”. Det er ikke bare en lidt frommere og mere omstændelig måde at sige ”Gud” på; det var et gudenavn, som var i brug i store dele af Mellemøsten på den tid, hvor Jonas’ Bog foregår.

I én eneste sætning (og til havs i vindstyrke tolv) er Jonas altså i gang med en slags religionsdialog: Han oplyser sin egen Guds navn, og forklarer samtidig med ord fra sine tilhøreres sprog, hvem denne Gud så er: Jonas’ eget folks Gud, Jahve, er hele verdens Gud og skaber. Og dén guddommelige virkelighed som sømændene har et mere tåget kendskab til under navnet

Jonas i hvalens mave. Illustration fra "De Mindstes Bibel", der er udgivet af Bibelselskabet og illustreret af Cato Thau-Jensen og Lilian Brøgger. Illustrationen kan også købes som plakat.

"himlens Gud", må altså være den samme, som Jonas er på fornavn med, så at sige.

I Bibelen 2020 lyder svaret derfor "Jeg er israelit", svarede Jonas. "Min Gud er Himlens Gud, og han har skabt både havet og landjorden".

Skræk og rædsel

Dernæst hører vi om sømændenes reaktion på, at deres medpassager kender Himlens Gud på nærmeste hold, men har gjort ham vred ved at løbe sin vej. Det hebraiske ord for "frygt" er fuldstændig det samme, som da Jonas definerede sin religion. Der bliver blot sat lidt eftertryk på i form af gentagelse: "De frygtede en stor frygt", står der egentlig på hebraisk. I den gængse oversættelse hedder det, at "de blev grebet af stor frygt", lige som hyrderne julenat. Men i Bibelen 2020 siger vi mere ligefremt, at "de blev rædselsslagne".

Men dermed er vi ikke færdige med emnet "frygt" i Jonas' Bog. De desperate sømænd smider som bekendt Jo-

nas i vandet, ikke fordi han skal dø, men fordi Jonas selv forklarer dem, at det bør de gøre. Han er så at sige lynafleder for Guds vrede: Så længe han er ombord, er skibet i fare for at gå ned. Påfaldende nok beder sømændene først en omstændelig, from bøn, hvor de anråber lige netop "Himlens Gud", og beder ham om at tage sig af Jonas, så de ikke bliver skyld i Jonas' død. Og så ryger han ellers ud i baljen.

Ærefrygt og respekt

Straks lægger stormen sig! Og så burde sømændene vel blive lettede? Det gør de måske også, men hvad teksten siger, er – med ordret det samme udtryk – at de "frygtede en stor frygt for Jahve". Betyder det, at de bliver bange, fordi de bliver reddet? Næppe. Den bibelske forfatter spiller suverænt på de mange nuancer i ordet "at frygte". Han antyder for os, at sømændene til at begynde med simpelthen var bange for en våd død i det oprørte hav, men at de nu er på vej til at "frygte Herren" på samme måde som Jonas, altså at kende,

dyrke og tilbede ham. Som bekendt slutter Jonas' Bog jo med det forargelige, at Gud lader en hel storby fuld af Israels fjender slippe for straf. Temaet er altså fra først til sidst, at Gud er Gud for hele verden, og ikke kun for israelitter. Og det tema er på spil allerede under sejlturen i bogens første kapitel.

Her hvor vi for tredje gang i Jonas' Bog hører om at "frygte", bliver det derfor i Bibelen 2020 oversat til "Sømændene blev fyldt med respekt for Jonas' Gud". Respekten kommer straks til udtryk i form af et takoffer, som bringes ombord på skibet, og løfter til Gud om flere ofre, når de er kommet i land. Og den grundlæggende tanke med et offer i Bibelen er ikke, at man bestikker eller formilder en vred, uberegnelig Gud, men at man opretholder en relation mellem forbundne parter. Sømændene er altså blevet støttemedlemmer af Jonas' religion. Og selv bliver han færget videre til Nineve, hvor det samme skal overgå en hel befolkning. ■

Birgitte Stoklund Larsen

generalsekretær i Bibelselskabet

Bibelen 2020 er læsernes bibel

Hvad er en bibel uden en læser? Det er i mødet mellem tekst og læser, at ordene bliver levende: Hvad betyder teksten for mig? Undervejs i oversættelsen af Bibelen 2020 har læserne spillet en stor rolle.

Når man skal oversætte Bibelen, er det indlysende, at man har brug for oversættere med indgående kendskab til græsk og hebraisk. Hvis oversættelsen ikke bare skal være tæt på grundprogene, men også forståelig på dansk, må man også have andre faggrupper med: forfattere og journalister og andre med indsigt i moderne dansk.

Men hvad med læserne? I oversættelsen af "Den Gamle Aftale" i Bibelen 2020 har læserne spillet en stor rolle. I første omgang i form af to såkaldte

af, hvad Gud vil have. Det er samtidig mennesker uden stort kendskab til natur og landbrug.

Forstår Patrick på 16 år det?

Et gennemgående spørgsmål i arbejdet med de gammeltestamentlige tekster var: Forstår Patrick det? Hvis svaret var nej, måtte oversætterne på den igen. Det gav mange diskussioner – både i forhold til den hebraiske grundtekst, men også i forhold til moderne dansk. Kunne man fx bruge et ord som "husdyr", hvis det hos Patrick 'tricker'

end 70 meget forskellige læsegrupper tog imod invitationen: To veninder læste sammen. Et kærestepar, hvor han var ateist, og hun var kristen. Præster læste med deres konfirmander. En bedstemor læste med sit barnebarn. Gymnasielærere læste med deres religionshold. Elever fra folkeskoler og fra fri- og efterskoler læste. Bibellæsegrupper fra både folkekirker og frikirker læste. Nogle grupper blev dannet til lejligheden, mens andre havde læst sammen i mange år. Der var en overvægt af yngre og ældre læsere, 14- eller 16-årige Patrick var velrepræsenteret, mens den 48-årige sygeplejerske i mellemgruppen var noget svagere repræsenteret.

Mere end 500 testlæsere

Mere end 500 mennesker i alle aldre har på denne måde læst med på de nyoversatte tekster fra "Den Gamle Aftale". Læsegrupperne gav nyttig feedback til oversættelsen, som skulle være meningsbaseret og målsprogsorienteret – og altså læserorienteret. Mange formuleringer fik en ekstra omgang. Blandt andet var det læsegruppernes tilbagemelding, der gav "velsignelse" en renæssance, fordi alternativet, "livsstyrke", af nogle gymnasieelever blev opfattet som "et lukket kirkeord". Også prøveoversættelsernes modige forsøg med at oversætte "malak" med "udsending" i stedet for "engel", som det traditionelt er blevet oversat, blev taget op til ny overvejelse – og englens kom ind igen. Når de røg ud i første omgang i nogle skrifter, skyldtes det ikke,

De bibelske fortællinger er grundfortællinger i vores kultur. Vi har brug for teksterne til at forstå os selv og til at kaste lys ind over vores verden. Derfor skal teksterne være tilgængelige for moderne mennesker, så de opleves som vedkommende og relevante – ja, livsvigtige.

personaer, 16-årige Patrick fra Herlev og den 48-årige sygeplejerske fra Odense. Oversætternes opgave var at oversætte de bibelske tekster, så de to kunne forstå, hvad der stod. De blev beskrevet som almindeligt velbegavede mennesker, men uden særligt kendskab til bibel og kristendom og uden indsigt i det særlige kirkelige "klubsprog", hvor "klage" betyder "sørge" og hvor "synd" ikke handler om sex eller sundhed, men om oprør mod Gud og om at gøre det stik modsatte

forestillingen om kaniner og marsvin og ikke okser, kameler og geder?

Personaerne er fiktive personer, og oversætterne måtte forestille sig, hvordan de opfattede forskellige ord og begreber. Men hvad med de rigtige læsere? Hvis man skulle have svar på det, måtte man naturligvis spørge læserne selv – og involvere dem i oversættelsesprocessen. Derfor inviterede Bibelselskabet i efteråret 2017 læsegrupper til at læse med på de skrifter, der var oversat på det tidspunkt. Mere

at oversætterne forestillede sig, at folk ikke kendte til engle, men snarere at de kendte dem for godt fra julepynt og kunsthistorie. Men de gammeltestamentlige engle er anderledes og nogle gange ikke til at skelne fra almindelige mennesker. Ja, nogle har, som det lyder med henvisning til englenes besøg hos Abraham og Sara, "uden at vide det haft engle på besøg, da de bød fremmede indenfor." (Heb. 13,2). Englene har i Bibelen 2020 ofte fået en funktionsbeskrivelse, så det er tydeligt, at en engel er Guds sendebud.

Sex eller samleje?

Et andet område, hvor læsernes reaktioner fik betydning var i oversættelsen af ord om krop, køn og seksualitet. Det var et område, som havde givet oversætterne hovedbrud, fordi det fælles sprog i særlig grad kommer til kort her; man ender i et valg mellem det kliniske, det vulgære eller det barnlige. Når de gammeltestamentlige profeter fx i utvetydige vendinger skildrer folket som en utro kvinde, hvilke ord skal man så bruge? Skal det være hore eller bolle, have sex eller samleje med, kneppe eller knalde? Det havde givet diskussioner blandt oversætterne, og det gav diskussioner blandt testlæserne.

Bibelen 2020 lægger vægt på at få meningen i teksten frem, svigtet og frafaldet. Derfor endte teksterne ofte på varianter af at "være utro med af-

guderne". Det er en vending, som rummer både det seksuelle og svigtet – og som kan suppleres med "hore", når der er en rå tone i teksten: "Det ryger fra bålene på alle højene og fra festpladserne under de store træer, hvor jeres døtre horer løs, og jeres svigerdøtre er utro", lyder det fx fra profeten Hoseas i kapitel 4, vers 13.

Særlige forventninger til Bibelen

Reaktionerne fra læsegrupperne viste tydeligt, at der er knyttet mange – udtalte eller udtalte – forventninger til Bibelen: Den fører én ind i en anden verden, den er metafysisk, mystisk eller har en særlig autoritet. Netop sproget for krop, køn og seksualitet støder ofte helt konkret mod læsernes forventning om, hvilke ord der hører hjemme i Bibelen – og hvilke der bestemt ikke gør. Mange er parate til at gå på kompromis med forståeligheden og benytte sig af en form for "skjulesprog". Et eksempel er ordet "skarn" som bruges i 1992-oversættelsen, hvor nogle skal "æde deres eget skarn og drikke deres egen urin" (2 Kong 18,27). "Skarn" opfattes næppe som det, det er: ekskrementer eller afføring, hvad der er tale om her. Det kommer tydeligere frem i Bibelen 2020, hvor der står, at det var »tvunget til at spise deres egen afføring og drikke deres egen urin for at overleve«.

En meget typisk forventning til Bibelens sprog er også, at det er poetisk. C.V. Jørgensen synger om et besøg på Hotel Halleluja, hvor Bibelen ligger slidt og solidt, sort som en panter: "et eventyrligt smykkeskrin med ord, der funkler som diamanter". Det er en forventning, som Bibelen 2020 nogle steder indfrier, men andre steder skuffer, fordi ambitionen ikke er at være litterær, men forståelig. Her læner Bibelen 2020 sig op ad Martin Luthers insistensen på, at Bibelens sprog også er et dagligdags sprog. Luther mener, at oversætterne må høre og oversætte efter, hvordan sproget bliver talt af "forældrene i hjemmet, barnet på gaden og de almindelige mennesker på torvet".

De bibelske fortællinger er grundfortællinger i vores kultur. Vi har brug for teksterne til at forstå os selv og til at kaste lys ind over vores verden. Derfor skal teksterne være tilgængelige for moderne mennesker, så de opleves som vedkommende og relevante – ja, livsvigtige.

Der er forskellige typer af oversættelse. Bibelen 2020 er en tilgængelig bibel. Nye læsere kan begynde her. Og erfarne bibellæsere kan sikkert få et nyt blik på de gammelkendte tekster, når Gud taler moderne dansk. Kan Gud det? Selvfølgelig. Gud taler det sprog, vi taler. Oversætterne har gjort deres bedste for, at der også er rytme og slidstyrke i Bibelen 2020. ■

Mere end 500 mennesker i alle aldre har læst med på de nyoversatte tekster fra "Den Gamle Aftale". Læsegrupperne gav nyttig feedback til oversættelsen, som skulle være meningsbaseret og målsprogsorienteret – og altså læserorienteret.

Foto: Carsten Lundager/Bibelselskabet

Marianne Christiansen

biskop i Haderslev Stift

Hvad er en god bibeloversættelse i gudstjenesten?

Bibelen ligger i kirken. Den ligger midt på spisebordet, man kan se og røre ved den. Bibelen og udlægningen af den er central i gudstjenesten, og Bibelen som samlet bog er blevet til for at blive brugt i gudstjenesten. I det meste af Bibelens historie er dens tekster blevet formidlet mundtligt i kirken og i undervisning – først fra pietismens tid fra slutningen af 1600-tallet blev det en udbredt bog til privat læsning og hjemmeandagtsliv.

I kirken er Bibelen en hørt tekst. Bibelen bliver læst op eller sunget. Højt op i tiden, før højtalerne, er læsningerne blevet sunget, messet med forskellige tonehøjder alt efter, om det var Jesus, der talte – med de dybeste toner – eller Paulus eller de andre stemmer.

Selvom man måske i dag ville betakke sig for, at bibellæsningerne blev sunget, så kan en del af det spørgsmål, jeg her har fået stillet: "Hvad er en god bibeloversættelse i gudstjenesten" besvares med: Den skal være god at læse op og lytte til. Der skal være rytme og musikalitet og billedrigdom i sproget, så det kan nå fra bogen til ørerne og blive vel modtaget. Det ligger selvfølgelig ikke alene i teksten, men også hos den, der læser op. I gudstjenesten læser man op af Bibelen ikke kun for at forstå ordene, men også for at de skal lyde som bøn og lovsang til Gud.

En oversættelse er altid en fortolkning

Oversættelse er aldrig "en til en", men altid en fortolkning og et valg mellem hundredvis af ord og sætninger, som kan komme så tæt som muligt på at

gengive indholdet på det oprindelige sprog. Det kræver viden om den omverden, ordene blev skrevet og forstået i først, og det kræver også en fornemmelse for, hvordan denne teksts "virkningshistorie" har været: Hvilke genklange har ordene fået, som virker tilbage på forståelsen nu? Hvor skal oversættelsen placere sig mellem en ord-til ord-oversættelse og en mening-til-mening-oversættelse? Skal det kunne mærkes, at teksten kommer fra et andet sprog, en anden tid og kultur, eller skal den gøres hjemlig og nutidig, så man ikke mærker, at den er oversat?

Oversættelse er aldrig "en til en", men altid en fortolkning og et valg mellem hundredvis af ord og sætninger, som kan komme så tæt som muligt på at gengive indholdet på det oprindelige sprog.

Ikke hensigten at Bibelen 2020 skal bruges i gudstjenesten

Vi er i år blevet beriget med Bibelen 2020, en ny oversættelse til et enkelt og ligefremt sprog. Tidligere gennemsyrede Bibelen samfundets sprog og referencerammer, nu er dens indhold for mange mennesker ikke umiddelbart kendt, så der er brug for en oversættelse, der ikke kræver traditionens forudsætninger. Bibelselskabet siger om oversættelsen: "Bibelen 2020 er ikke, på samme måde som en autoriseret bibeloversættelse, forpligtet på den kirkelige sprogbrug og salmetradition. Den forsøger i stedet at gengive

meningen i grundteksterne ved hjælp af ord og udtryksmåder, der er alment forståelige på nudansk".

Her peges på den danske tradition og retstilstand, at den bibeloversættelse, der bruges i folkekirkens søndagsgudstjenester og kirkelige handlinger, er autoriseret til denne brug af regenten, som regel efter lange forløb af diskussion mellem de lærde og kirkelige. Der er i tidens løb kommet mange bibeloversættelser, genfortællinger osv., uden at de er blevet en del af gudstjenesteordningen. Det har altså heller ikke været hensigten med Bibelen 2020. Uden tvivl vil den dog blive

brugt i gudstjenestelivet i øvrigt udover de forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger, og mange steder også lejlighedsvist i dem.

Den nye oversættelses sigte på forståeligheden kan i gudstjenestesammenhæng både være en styrke og en svaghed. Det er en styrke, at oplæsningen kan forstås – eller at den gør indtryk, kalder et billede eller en indsigt frem eller fortæller en beretning. Og samtidig kan det blive en svaghed, hvis forståelsen bliver for "hurtig". Uforståelighed kan aldrig blive et mål, heller ikke i gudstjenesten. Men der er mange måder at forstå på, og mange af

dem integrerer en intellektuel forståelse med en følelsesmæssig og sanselig. Forstår man udtrykket "solopgangen fra det høje vil besøge os"? Eller mærker man, hvad det betyder?

En god bibeloversættelse kalder på fortolkning

I de traditionelle gudstjenesteformer – så langt tilbage i tiden, man kan følge dem – følges bibellæsning op af udlægning, prædiken. Det ligger altså implicit, at bibellæsningen i gudstjenesten skal fortolkes og sættes i forbindelse med vores liv. Denne fortolkningsproces sker dels ved prædikenen, men i høj grad også i salmerne og i rummets udsmykning. Bibelens sprog og udtryk bliver kommenteret og udlagt, billedsproget bliver foldet ud, og markante, mærkelige ord kan gå igen i ritualerne.

Man kan derfor godt sige, at en god bibeloversættelse i gudstjenesten er en, som kalder på fortolkning. En, som ikke er alt for færdig og entydig, men vil give næring og provokation til, at tilhørerne sammen med salmerne og prædikenen tager fat på at spise og tygge og fordøje ordene, måske endda ved drøvtygning.

Dette var en metafor – en ikke særlig original. Jo mere enkel en tekst skal gøres, jo mere kan man være tilbøjelig til at forklare metaforerne og opløse dem i hverdagsprog. Det er rigtig godt, når målet er, at man på egen hånd skal kunne finde mening i teksten uden at have en gudstjeneste eller kirkelig erfaring til at hjælpe med det. Det kan være knap så godt i en gudstjenestesammenhæng, hvor netop metaforerne og billedsproget beriger sammenhængen og giver næring til fortolkningen.

Et stadigt spørgsmål er, om oversættelsen skal beholde ord, der er mangeltydige og kræver en forklaring, og ord,

som vækker anstød i nutiden. F.eks. kan det græske ord "sarx" have mange betydninger: kød, krop, natur, menneske, det ydre, drifter, syndighed. Ved at vælge at oversætte ordet med noget andet end kød, bliver forståelsen lettet og anstødsstenen fjernet, men naturligvis præges forståelsen af den valgte tolkning. Ved at lade det blive stående i sin provokerende nøgenhed, kan oversættelsen i gudstjenestens sammenhæng kalde fortolkninger frem i salmerne og i prædikenerne, som giver sans for dybder i eksistensen og i gudsforholdet, som man ganske rigtig ikke skal sidde alene med. Man kan sige, at den nutidige mening-til-mening-oversættelse i nogle tilfælde bringer prædikantens opgave ind i teksten.

En bibel til gudstjenestebrug kræver større ord og sprog

En oversættelse til gudstjenestebrug kan tillade sig at bruge store ord som nåde, barmhjertighed, synd, frelse, salighed. For er der et sted, mennesker forventer at høre de ord, så er det i gudstjenesten, og det vil virke fattigt og uforståeligt, hvis de ikke kan høres i bibellæsningerne og ritualerne. En god oversættelse til gudstjenestebrug er en, der også peger ud over det vante

sprog og erfaringsramme mod det fremmede og større – det som Bibelen formidler ind i vores erfaring, og det, som vi ikke i forvejen vidste eller troede – eller vidste, at vi vidste.

Endelig er der det performative sprogs styrke, altså de udtryk, der direkte giver løfte, en velsignelse eller taler en handling eller tilstand frem. Det er nødvendigt i gudstjenesten. Et eksempel hvor Bibelen 2020 er mere performativ i sit sprog end 1992-oversættelsen er den første skabelsesberetning, hvor Gud nu igen siger "Bliv lys!" og kalder lyset frem – i stedet for det mere uforpligtende i 1992: "Der skal være lys". Fordi Bibelen er oplæsningsbog i gudstjenesten, står det performative sprog stærkt også i Bibelens fortællinger og gør, at man som tilhører kan høre sig direkte tiltalt: "Rejs dig", "frygt ikke", "dine synder tilgives dig", "gå bort med fred".

Bibelen 2020 er et vigtigt bidrag til Bibelens danske livshistorie og vil blive læst og hørt af mange mennesker, også i gudstjenester og undervisning. Den vil sætte 1992-oversættelsen i relief, sådan at den næste autoriserede bibeloversættelse til gudstjenestebrug uden tvivl vil indeholde oversættelser og udtryk og erfaringer fra Bibelen 2020. ■

Foto: Michael Rønne Rasmussen

Johs. Nørregaard Frandsen

professor emeritus, Institut for Kulturvidenskaber
på Syddansk Universitet

Bibelen er koden

Bibelen udgør 'den store kode'. Sådan udtrykte litteraturforskeren Northrop Frye sig i forhold til den vestlige verdens litterære historie. Bibelen leverer narrative elementer, fortællinger, dramatik og sproglige billeder, som folder sig ud i litterære værker. Bibelen har desuden været central og normsættende for udviklingen af det danske sprog både som skrift- og som talesprog. Fra den første bibel, der på Christian III's foranledning blev oversat til dansk i 1550, har nye oversættelser været begivenheder og givet anledning til justeringer af sproget.

Salmernes tekster fortæller sproghistorie

I litteraturhistorien er det salmerne, der kommer tættest på Bibelens ord og univers. Dansk litteratur rummer en meget rig og fornem salmetradition. Den bæres af mange stemmer fra flere århundreder, men det er Thomas Kingo, H.A. Brorson samt N.F.S. Grundtvig og B.S. Ingemann, der leverer det, man kunne kalde rygraden i Den Danske Salmebog og salmesang. Der skrives imidlertid også fornemme salmer i dag af for eksempel Lisbeth Smedegaard Andersen, Holger Lissner, Jens Rosendahl og Simon Grotrian. Et blik på salmernes tekster fortæller sproghistorie. Fortællingens rod er principielt den samme, en tolkning af et tekststed og formidling af troen på Gud. Den sproglige tilgang afspejler imidlertid sprogets historie, liv og væren. De konkrete tekster skyldes naturligvis den enkelte digters stil og kunstneriske habitus, men de røber i høj grad også den adgang til et historisk sprog, en konkret oversættelse af Bibelen, som digteren har haft til rådighed. Derfor betyder hver oversæt-

telse af Bibelen nye måder at udtrykke det store, troen, eksistensens vilkår og forholdet til nåden på.

Tørstige hjorte

Grundtvigs salmer rummer ofte et meget konkret udgangspunkt i form af et tekststed i Bibelen, som salmen fortolker og forkynder. I et eksempel som "Som tørstige hjort monne skrige" fra 1811 bygger salmen tekstnært på formuleringer og vers fra Salmernes Bog, vers 42 og 43, der bliver til en billedrig salmetekst:

"Som tørstige Hiort monne skrige
alt efter det rindende Væld,
så monne og efter dig hige,
o Herre, min tørstige Siæl;
thi du er den levende Kilde,
og drikke så gerne jeg vilde
for aldrig at tørste igjen".

Det er en stærk og billedrig lyrik, der som sagt trækker nært på Bibelens underliggende tekst. Går vi til nutidens Salmernes Bog, og her er det oversættelsen fra 1992, jeg citerer, så hedder det i de første linjer:

"Som hjorten skriger
ved det udtørrede vandløb,
sådan skriger min sjæl
efter dig, Gud.
Min sjæl tørster efter Gud,
den levende Gud".

Det er klart, at moderne mennesker forstår "som hjorten skriger / ved det udtørrede vandløb" ret meget bedre end salmens "Som tørstige Hiort monne skrige / alt efter det rindende Væld". Grundtvig trækker selvfølgelig på den specifikke bibeloversættelse, der var kanoniseret på hans tid, og dermed folder hans digteriske tekst sig ind i en sprogdragt fra de første årtier af 1800-tallet. Skal Grundtvigs salmer

– eller for den sags skyld Kingos, Brorsons og Ingemanns salmer så justeres for hver ny oversættelse af Bibelen? Nej nej, naturligvis ikke, for de er digteriske tekster, der lever i deres specifikke æstetiske rum. Men der opstår en afstand, når en salme 'overlever' sin bibelske sprog- og begrebsplatform. Det spændende er jo imidlertid, at der med denne historiske afstand også opstår et samtalsrum i sproget og de poetiske muligheder, nemlig mellem en sprogkilde fra 1800-tallet, en digters værk og den moderne bibels tilsvarende tekststed.

Poetisk højde eller mundrethed?

Når menigheden eller en anden forsamling synger Grundtvig eller Kingo, så udføres der en sproghandling, hvor tider og temperamenter mødes. En konkret og historisk bibeloversættelses sprogdragt udfoldes i et æstetisk-digterisk univers i et nutidigt rum. Det er salmernes, kirkens og den litterære kanons særlige forpligtelse at holde den historie, dette møde åbent for forståelse og tilgang. Nye oversættelser af Bibelen må hver gang søge at placere sig et sted, hvor sproget både åbner sig for en almenhed, men samtidig fastholder det ophøjede og sakrale. Salmer, der er kunstneriske tekster forankret i fortællingen om troen, skal til gengæld fastholde den nærhed og afstand, som gælder tolkninger af menneskelivet over tid.

Særlige vendinger og faste udtryk i sproget afspejler ligeledes, at sproget har en historie. Jeg holder meget af vendingen 'at skrive sig noget bag øret' og den høres stadig ofte i det danske hverdagsprog. Den stammer fra Ordsprogenes Bog (24,32), hvor det eksempelvis i 1948-oversættelsen hed:

'Jeg skued og skrev mig det bag øre'. I oversættelsen af Det gamle Testamente fra 1992 hedder det: "Jeg betragtede den og rettede min opmærksomhed mod den". Tja! Den formulering er meget mindre poetisk, synes jeg. Måske skal man være forsigtig? For vi vokser måske ved at få lov til at tygge på sprogets poetiske fuldkorn. Til gengæld skal ord og sprog i Bibelen selvfølgelig heller ikke afvise sin bruger i mangel på mundrette, moderne formuleringer.

Poetisk højde eller mundrethed? Det må være bibeloversætters ægte dilemma. Det er ikke nogen let modsætning, for Bibelen skal træde hver generation i møde med åben sproglig forståelighed, men samtidig rummer det danske hverdagsprog en kanon af ord, vendinger og formuleringer, som har deres ophav i Bibelen, og som bliver hjemløse, når de ikke længere fastholdes i kilden.

De mange vendinger fra Bibelen

Der er i hundredvis af herlige vendinger, som er afledninger af eller direkte har oprindelse i Bibelen, typisk i ældre oversættelser, og som stadig gror og blomstrer i sprogets rosenbånd. Mest fantastisk er det vel næsten, at nogle vendinger, der stadig lever i sproget,

De bibelske tekster udgør en kode og rettesnor for vores måde at forstå og formulere omverden på, og derfor må samtidens sprognormer gennem oversætternes arbejde reflekteres i Bibelen.

har rod i Christian III's udgave. Fra 1550 til 2020 med kærlighed til sproget, fristes man til at sige. Det er for eksempel vendinger som 'I dit ansigts sved skal du æde dit brød', 'der sker intet ny under solen' og 'I skulle ikke kaste perler for svin'. Det gælder også 'Du skal elske din næste som dig selv' og 'man tænder ikke et lys og sætter det under en skæppe'. Der er næppe mange yngre danskere, der i dag aner, hvad en skæppe er, men redskabet indgår altså i en poetisk kanon, hvor skæpper findes.

Det er således vendinger, som ofte har egen værdi, fordi de repræsenterer et stykke kulturarv og en sprogbevidsthed fra før nutid. Vi kan jo også stadig befinde os på herrens mark, gøre ramaskrig, blive sat på en uriaspost, se skriften på væggen, tale i tunger, (ikke) gå på vandet, blive vejret og fundet for let, mens vandene skilles, og vi føjer spot til skade.

De mange faste vendinger og afsmitninger fra Bibelen er blot ét bevis på, at den kristne kulturarv er levende. De bibelske tekster udgør en kode og rettesnor for vores måde at forstå og formulere omverden på, og derfor må samtidens sprognormer gennem oversætternes arbejde reflekteres i Bibelen. Det er en vigtig samtale, der her udfolder sig mellem tradition og fornyelse. Troen og troens tekster skal komme i møde, men ikke gøre knæfald for letfattelighedens alter.

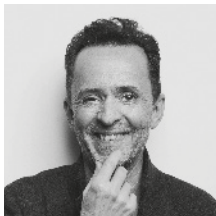
Salmerne er en afgørende kilde

Salmedigtningen og den store salmetradition, vi heldigvis har, er derfor en helt afgørende kilde til at forstå sprogets og troens liv på tværs og på langs af den lange række af konkrete oversættelser, som har bragt Bibelens store kode frem til vores tid. Det er måske mere end noget andet salmerne, som udgør den store samtale mellem og med den store kode hen over århundreders omskiftende sprog. Nye oversættelser af Bibelen udtrykker selvfølgelig et behov for modernisering af teksten og dens udtryksformer. Bibelen skal sprogligt set rumme samtidighed. Det er klart, men de kanoniske tekster må samtidig ikke give afkald på din særlige rolle som kode for forkyndelse og for det helliges mulighed. Det sørger de store, smukke ord, lysvæld efter lysvæld i salmerne for. ■

Foto: David Binzer, SDU

"Nye oversættelser af Bibelen må hver gang søge at placere sig et sted, hvor sproget både åbner sig for en almenhed, men samtidig fastholder det ophøjede og sakrale. Salmer, der er kunstneriske tekster forankret i fortællingen om troen, skal til gengæld fastholde den nærhed og afstand, som gælder tolkninger af menneskelivet over tid", skriver Johannes Nørregaard Frandsen.

Kim Fupz Aakeson

forfatter, manuskriptforfatter og illustratør

I BEGYNDELSEN VAR ORDET ... siden kom flere til

For flere år siden fik jeg en mail fra Kirkernes Skoletjeneste med en opfordring om at holde et foredrag om det bibelske i mine bøger, og jeg tænkte: Det bibelske? Er der synderligt meget bibelsk i mine ting? Jeg tjekkede. Det var der! Rigtig meget faktisk. Første side i min allerførste udgivelse, et tegneserialbum fra 82, handlede om skabelsberetningen, Gud pralede en anelse med sit værk, var rimelig tilfreds med alt. Lige med undtagelse af mennesket, det var helt klart en ommer.

Og derfra kunne jeg konstatere, at det gik det slag i slag ned (eller op) gennem forfatterskabet; en roman om en ensom dreng, der finder en engel på sin altan og lukker sig inde for at pleje uskylden; billedbøger, en datter er bekymret over, at hendes ateistiske far ikke skal med op i Paradis og arbejder på en tålelig løsning, Gud flytter ind i en villa i Ballerup og blærer sig overfor drengen i nabohuset, en ondskabsfuld jæger kommer til at skyde en engel ned på andejagten. Og hvad skete der egentlig med Abraham og Isak efter den dag på Moriabjerget? Hvad siger en far til en søn efter den udflugt og øjeblikket på den flade offersten?

Viceinspektør Halmstrøm

Så det var der altså i mine bøger i rigelige mængder, det bibelske, og så måtte jeg jo overveje, hvad det var for en

størrelse, før jeg ligefrem begyndte at foredrage omkring det. Overvejelserne bragte mig i første omgang ned ad "memory lane" og tilbage til folkeskolens kristendomsundervisning, der havde en fornem repræsentant i vores viceinspektør, Halmstrøm. Han kom med enorme illustrerede plancher under armen, de blev hængt op på tavlen som forspil og underlægning. Jeg husker stadig billedet af Abraham med slagtekniven hævet højt over hovedet og sønnens hoved presset ned mod stenalteret og den lysende engel, der åbenbarer sig og når at stoppe Abraham i tide.

Og så opførte viceinspektør Halmstrøm ellers de store dramaer fra Børgernes Bog med pegepind og fagter og den vildeste indlevelse. Aldrig har regnen stået i så tykke stænger ned over Noa og arken, aldrig har Samson væltet søjler med mere patos og styrke, så filistrene kunne få deres velfortjente straf.

Grundfortællingerne

Ja, well. Bibelen er bare fuld af gode historier, og gode historier har selvfølgelig en forfatters bevågenhed. Jeg kunne se et greb, jeg gerne brugte, noget med at tage en vedtagen, velkendt størrelse og twist den, drille den, lege med den og tage den nye steder hen. Det er både gået ud over Tandfeen, Julemanden, Døden og altså også Bibelen, for man kan gå direkte

til biddet uden først at skulle gøre rede for noget som helst, det er nemlig det fælles gods. Vi ved, hvordan den myte plejer at se ud, vi er klar til en ny tolkning. Det er jo bare grineren, at Gud ikke gider mere og køber sig en villa i Ballerup med en overskuelig have. Eller at Gud ikke var alene om at lave mennesker, at der selvfølgelig også måtte være en Fru Gud. Og at de måtte gøre deres erfaringer som forældre, på linje med alle andre forældre.

Men det er bare forfattertricks. Mere væsentligt handler det om grundfortællingerne i vores kultur. De ligger der bare, om vi vil det eller ej, og jeg ved det fra filmbranchen. Når vi sådan lidt tjept skal forklare hinanden, hvad det er for et plot, vi arbejder på, har vi typisk tre steder at gå hen, tre fælles referencer: H. C. Andersen, Shakespeare og Bibelen.

Vi siger, det er en "grim-ælling-historie", og alle er med på, at det er noget med at rejse sig og blive sit sande jeg, en "Romeo-Julie-fortælling" handler om ulykkelig kærlighed og "Kain-og-Abel-historier" har med broderopgør og søskendejalousi at gøre. Og det er jo i sig selv en imponerende holdbarhed, alle tre skatkamre har en del år på bagen, ikke mindst Bibelen, så hvorfor er det ikke bare nogle bøger fra virkelig gamle dage? Hvorfor er de ikke erstattet af nye, funky stories fra nettet?

De lever, fordi de handler om livet,

Foto: Bibelselskabet

Kim Fupz Aakeson har genfortalt tre klassiske bibelske lignelser for børn udgivet af Bibelselskabet. "Næste" er en gendigtning af lignelsen om den barmhjertige samaritan, "Per, Poul og Farmand" er en gendigtning af den fortabte søn, og "Det store party" beskæftiger sig med lignelsen om det store festmåltid.

"menneskelig spleen", alt det vi har det svært med at finde svar på, vores tvivl, vores afmagt, vores utilstrækkelighed osv. osv.

Tre lignelser i en moderne kontekst

I samarbejde med Bibelselskabet skrev jeg for et par år siden tre lignelser om og op til nutiden, Den Fortabte Søn, Det Store Festmåltid og Den Barmhjertige Samaritan. Det var forbavsende let at få dem til at give mening i en moderne kontekst. Jeg forstår sønnen, der længes væk, ham der vil ud og se verden med sin arv på lommen. Jeg forstår faderen, der ved, at man må give slip på sit afkom og lade dem gøre egne erfaringer derude, jeg genkender hans lettelse og glæde over at se den fortabte vende hjem. Og jeg forstår sandelig også ham, der blev hjemme, muggede ud i stalden, for så at se brormand komme hjem med tømmer-

mænd og tomme lommer og få en fest?!

Der er åbenbart udfordringer i vores leben, der er konstante størrelser på tværs af tidens tand. Hvem er vi? Hvorfor er vi her? Hvad stiller vi op med de sværeste følelser? Hvad er meningen, er der overhovedet nogen?

Nye uanede højder

Og nu ser det ud til at jeg tager det bibelske til nye (for mig) uanede højder. Jeg har nemlig fået en opfordring fra et forlag om at skrive en børnebibel, og jeg ved godt, at det er gjort før, men jeg har ikke gjort det før (bare rolig, vi har alle tiders præst ombord), så den måtte jeg bare takke ja til. Det har selvfølgelig kastet en hel del bibelæsning af sig her i foråret, de første ord er sat, og udover glæden ved det bibelske sprog (lad mig bare nævne velsignelse, sølvpenge, saltstøtte, egypterkongen), kan jeg konstatere et over-

Kim Fupz Aakeson har skrevet manuskripter til en række af nyere dansk films største succes'er, heriblandt "Den eneste ene", "Okay" og "Prag", og han har som forfatter især opnået stor succes med sine børnebøger, heriblandt billedbøgerne om Vitello. Han har fået et utal af priser for både filmanuskripter og bøger.

raskende fravær af ironi og twists og forfattertricks i mine genfortællinger. Det kalder Bibelen nemlig ikke på, når man sådan for alvor går til ordene. Så er det mere eftertanker om det at være menneske og alt, hvad vi frygter, håber på, længes efter, troende eller knap så troende. ■

Dagmar Holm Grønlykke

pædagogisk konsulent for Folkekirkens Skoletjeneste
i Ballerup Furesø

Bibelen som brobygger i folkeskolens fag

I Folkekirkens Skoletjeneste bruger vi Bibelen på forskellig vis i stort set alle vores projekter. Vi bruger de bibelske tekster – ikke til forkyndelse – men som undervisningstekster til folkeskolens elever. Bibelen er altså hér et kulturelt arvegods, en religiøs kanon og én af de hovedtekster, der har præget vestlig kultur allermest.

At bibelteksterne selvfølgelig kan bruges i kristendomsundervisningen er klart, og at de projekter, vi udbyder til skolerne i de folkekirkelige skoletjenester, i høj grad henvender sig til lærerne i kristendoms-kundskab, giver sig selv.

Men Bibelens tekster kan bruges i mange andre fag end kristendomsundervisning. Det har nemlig vist sig frugtbart, at vi som formidlere mellem kirken og skolen henvender os til helt forskellige fag, lige fra musik til samfundsfag og natur og teknik. Hér kan Bibelens visdom blive inspiration, kickstarter, brobygger og filosofisk ballast.

Tro og viden

I projektet "Vand! Et projekt om betingelser for og trusler mod liv" for 1.-3. klasse, der er blevet udbudt af en række folkekirkelige skoletjenester fra Sjælland, skulle børnene beskæftige sig med vandet som element, både i et religiøst og et naturvidenskabeligt perspektiv.

De skulle i faget natur og teknik læse om vandets geologiske historie på jorden, om liv, der begyndte i vandet og bevægede sig op på jorden, og om vand som forudsætning for al vækst, og om de problemer, det skaber, hvis der enten er for meget og for lidt

vand. Parallelt med dette skulle de med deres kristendoms lærer læse de store bibelske vandfortællinger: skabelsesberetningen og historien om Noahs Ark, hvor vandets livgivende og ødelæggende egenskaber sammenkædes med Guds skaben og handlen i verden.

Undervejs i forløbet skulle børnene både lave små, naturvidenskabelige eksperimenter med vand (få karse til at gro, undersøge kroppens eget indhold af vand, suge vand op i rør, grave vandløb, lave dæmninger, fiske med net i et vandhul osv.). De hørte om vandets rensende betydning i forskellige verdensreligioner, og de skulle via lege dramatisere Bibelens fortællinger om skabelse og syndflod, ligesom de – via et besøg i kirken – kunne høre om vandet som velsignet dåbsvand.

Udover at børnene lærte en masse om vand, kunne projektet give børnene et integreret syn på, hvordan tro og viden – i stedet for at stå i opposition – kan supplere hinanden i et nuanceret billede af menneskets og jordens livsvilkår.

Øvelse: Overvej som underviser, hvor børn kan opleve et sammenstød mellem tro og viden. Fx "Hvad er det gode liv?" Vores politiske og samfundsmæssige institutioner arbejder ihærdigt på at drive policy ud fra dette

spørgsmål. I disse institutioner skal man håndtere store og meget komplekse problematikker, hvilket ofte klares med kvantitative målinger eller analyser af fx effektivitet, altså "viden". Find bibelske tekster, der omhandler "det gode liv". Hvad kaldes det i Bibelen? Gudsriget? Næstekærlighed? Nåde? Velsignelse? Supplerer viden og tro hinanden? Opstår der modsætninger? I dette arbejde vil børnene forhåbentlig i første omgang udvikle deres evne til at se "sandhed" som noget mangfoldigt.

Musik og fortolkning

I projektet "Lydspor – fortælling og fortolkning", der er målrettet 4.-6. klasse, og som udbydes af Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester, skal eleverne koble viden om orglets musik i kirken til de forskellige grundbegivenheder og grundfølelser i menneskelivet. Dette er altså et projekt, hvor både musik-, dansk- og kristendoms læreren kan undervise. Eleverne lærer om orglets opbygning og mange funktioner som instrument, og de prøver – via forskellige musikeksempler – at koble de menneskelige grundfølelser glæde, sorg, tomhed og fylde til musikken. Gennem et besøg i kirken og en snak med præst og organist hører eleverne eksempler på, hvil-

Illustration til projektet "Går det hele ad helvede til?", der er udviklet af Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester for 8.-10. klasse. Her skal eleverne beskæftige sig med begreberne frygt og håb, et emne, der ikke har mistet relevans med den nuværende krise.

Utopi og realitet

I det landsdækkende projekt "Går det hele ad helvede til?", der er udviklet af Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester for 8.-10. klasse, skal eleverne beskæftige sig med begreberne frygt og håb, et emne, der ikke har mistet relevans med den nuværende krise.

Projektet beskæftiger sig med dystopier og utopier, dvs. forestillinger om himmel og helvede, i de store, monoteistiske religioner. Eleverne skal som intro læse en nyskrevet novelle, der er skrevet til projektet, og som er en grum, dystopisk fremtidsvision om nogle unge menneskers kamp i en verden, hvor kun præstationer og blind underkastelse gælder.

Derefter skal eleverne gå på opdagelse i en stor materialebank, der bl.a. rummer de vigtigste bibelske beretninger om dommens dag og paradys. Her kan de også se små undervisningsvideoer, hvor præster fra forskellige dele af kirken fortolker disse skriftsteder ind i en moderne teologi.

Eleverne skal undervejs spille et spil, hvor de skal løse et antal etiske dilemmaer ud fra livsprincipper, der bl.a. stammer fra Bibelen (og Koranen), som fx: Du må ikke slå ihjel, du har ansvar for andre menneskers liv, alle mennesker er værdifulde uanset hvad, men hvor de også kan vælge de modsatte livsprincipper som fx: Et menneskes værdi er afhængig af dets præstationer, det kan i visse tilfælde være nødvendigt at slå ihjel, du har kun ansvaret for dit eget liv osv.

Øvelse: Find etiske dilemmaer i Bibelen og diskutér dem med dine elever. Undersøg, hvordan problemet vil blive løst i hhv. en sekulær kontekst – uden religiøse argumenter. Her vil det blive klart, at Bibelen er et mangfoldigt skrift fuld af paradokser, men også, at bibelsk etik kan være et frugtbart og nødvendigt supplement i de sammenhænge, hvor mere rationalistiske argumenter har fortrinsret. ■

ken musik der spilles i kirken ved hvilke højtidere eller kirkelige handlinger.

Eleverne skal hjemme i klassen læse fem bibelske grundfortællinger: beretningen om Adam og Eva, Abraham og Isak, Den fortabte søn, Påskeberetningen og Paulus' omvendelse, som skal analyseres både ud fra en spændingskurve, men også fortolkes ud fra helt overordnede tilværelsesspørgsmål som: Hvad er meningen med mit liv? Hvordan skal jeg leve? Hvordan skal vi leve sammen? Hvad sker der, når jeg dør? Hvordan påvirker vi hinandens liv? Eleverne skal til slut selv – via et program, der hedder "Lydmaskinen" komponere et stykke musik over et valgt bibelsted, som udtrykker de følelser og grundstemninger, der er i fortællingen.

Et tekstcitater fra Jan Kjærstads "Forførereren", der handler om en lille dreng, der gemmer sig i et orgel og bliver "helet" fysisk og sjæleligt af et stykke musik af Bach, der ligesom strømmer igennem ham, udgør afsættet for hele projektet. Herved kobles

fra starten forskellige kunstneriske udtryk: litteratur og musik med bibelske temaer. Bachs musik, både hele orgelstykker og mindre brudstykker i "Lydmaskinen" er gennemgående rød tråd i projektet.

Hér er altså endnu et eksempel på, hvordan de bibelske grundfortællinger i samspil med kunsten – hér musikken – anerkendes som udviklende og forståelseskabende i menneskelivet.

Øvelse: Brug dine favoritsteder i Bibelen som afsæt for et stykke analytisk og kreativt arbejde. Find først eksempler fra litteratur, poesi, musik, billedkunst, dans eller teater, der fortolker dette bibelsted, og lad eleverne forholde sig både til den pågældende kunstform og dens udtryksmidler, hvorefter I sammen ser på, hvordan "oversættelsesarbejdet" fra bibelstedet til det kunstneriske udtryk er foregået. Ideelt set slutter eleverne af med selv at lave en kunstnerisk fortolkning af et bibelsted.

Pernille Lydeking Svenningsen

præst på Esbjerg Sygehus

En ny vej I SJÆLESORGEN

Sygehuspræst har oplevet, at bibelsk sjælesorg trøster mennesker med voldsomme tab. Men metoden har også styrket hendes egen relation til Gud

Det er ved at være nogle år siden, jeg først stiftede bekendtskab med bibelsk sjælesorg. Jeg læste om det i et kursuskatalog hos præsternes efteruddannelse, og min opmærksomhed blev straks vakt. I mit arbejde er jeg altid på udkig efter inspiration, så jeg bliver dygtigere og bedre til at trøste.

Bibelsk sjælesorg (på engelsk Bible-based Trauma Healing) er en trosbaseret metode, der giver kirkeledere bibelske og psykologiske redskaber, så de kan hjælpe deres traumatiserede menigheder. Programmet udvikles løbende af Trauma Healing Institute ved Det Amerikanske Bibelselskab. Metoden kan bidrage til at forløse traumer og tilpasses det enkelte land og bruges af alle kirkeretninger.

En hjælp til traumer

Hvert syvende menneske i verden er traumatiseret. Traumer handler om voldsomme tab og er dybe sår på sjælen. Traumer er overvældende, svære at sætte ord på, knuser vores værdighed og ødelægger evnen til at træffe valg. Tunge tab opleves ikke kun af det enkelte menneske, men af hele familier, kirker, samfund og nationer. Der er både dem, der lider direkte og dem, der påvirkes ved at være vidner, hvilket kan resultere i sekundær traumatisering. Alle fristes til at fornægte eller ignorere både lidelsen og de mennesker, der mærker den.

At hjælpe folk med at reagere på

traumer kræver derfor, at alle områder adresseres, samt at vores naturlige trang til fornægtelse modstås. Helbredelsesprocessen begynder, når vi kan give traumet navn og mærker, hvor det kommer fra. Erkendelse af traumet og at sætte ord på det, har i sig selv vist sig at være første trin i hjælpen, så et menneske fuldt ud kan mærke sin smerte.

Men vi har også brug for en ny forståelsesramme og håndtering af verden, en stemme til at tale sandt om fortiden, en fornyet følelse – eller kilde – af værdighed og værd, og genopretning af muligheden for at træffe valg i både det store og små. Her har bibelsk sjælesorg vist sig at være et af de svar, som kirkerne har brug for, fordi metoden er økumenisk, enkel, overskuelig, solidt forankret i Bibelen, psykologien og simpelthen har vist sig at kunne give fornyet livsmod.

Internationalt materiale

Hovedprogrammet er baseret på arbejdsbogen "Healing the Wounds of Trauma", der blev udviklet i Afrika i 2001, som er oversat til mere end 135 sprog og foreligger i næsten 100 lande. På dansk er arbejdsbogen "Bibelsk sjælesorg" blevet bearbejdet af international chef i Bibelselskabet og præst, Synne Garff, samt tidligere lektor i sjælesorg, felt- og sognepræst Helle Møller Jensen. Bogen har 11 kapitler – de fem er kernekapitler. Bibelsk sjælesorg er gruppe-baseret og inddrager case-stories, sang, bøn, rollespil, teg-

ning, betroelse og bibelstudier. Klagesalmer spiller en central rolle, da klagen har vist sig at være meget værdifuld i forløsningen af traumer. Gennem brug af mindre gruppesamtaler og aktiviteter, der indebærer at skrive originale klagesalmer og tegninger, hjælper metoden folk til at udtrykke deres smerte uden at blive hængende i den. Derefter opfordres de til at overlade det, de ikke kan bære selv, til Gud.

Det kan bruges i klassiske gruppeforløb, der er tv-baserede programmer, og senest er man begyndt at afholde sorggrupper online.

Mennesker søger trøst hos Gud

Siden mit møde med metoden har jeg uddannet mig til facilitator gennem Bibelselskabet og har afholdt flere sjælesorgsgrupper i Esbjerg og været med til at uddanne frivillige i Skotland.

Hver gang jeg vender mig mod materialet, glædes jeg over nye perspektiver og over, hvilken positiv indvirkning, det kan få på menneskers liv. I kriser, om det er egne personlige livskriser eller forårsaget af ydre omstændigheder, søger mennesker trøst hos Gud. Og det er oftest lige dér, at vi oplever fravær, tvivl og tavshed. At der ingen trøst er. At der ikke kommer noget svar. Bibelsk sjælesorg er med til at sætte ord på den forladthed og rette klagen mod Gud. For mange vender erkendelsen langsomt tilbage af, at troen kan være en kilde til lindring.

Foto: Michael Rønne Rasmussen

”At få øje på en dør midt i mørket, og at man, uanset hvad, ikke er alene dér i mørket. Det er afgørende, for der er ikke altid udsigt til, at vores situation ændrer sig lige med det samme”, skriver Pernille Lydeking Svenningsen.

Det er sympatisk, at materialet kan tale til alle, uanset samfundsklasse, nationalitet, denomination osv. Jeg kan sætte mig med materialet under et træ, i et klasselokale eller online. Lige gyldigt hvem du er, hvor du er, så kan du tage noget med dig fra bibelsk sjælesorg. Og uanset hvor du befinder dig i verden, så er fundamentet det samme. Det er genkendeligt og trygt, fordi det er oversat til dit sprog.

Personligt engagerende som sjælesørger

For mig som sjælesørger personligt, som dét menneske og dén personlighed, jeg har, så oplever jeg, at bibelsk sjælesorg tilbyder en anden og ny vej ind i Bibelen og ind i at tale om det, der gør ondt. Ikke bare for de mennesker, jeg formidler materialet for, men også for mig personligt. Jeg bliver berørt hver gang. Jeg kommer dybere ned i min egen relation til Gud og min egen smerte, fordi jeg går vejen sammen med deltagerne. Jeg skriver klagesalmer, jeg tegner, jeg deler mine følelser og min smerte. Og derfor får jeg noget igen hver gang, jeg mødes med mennesker i forbindelse med bibelsk sjælesorg.

Vi kan spejle os i bibelfortællingerne

Bibelfortællingerne spiller en vigtig rolle i bibelsk sjælesorg. Vi bruger bibelfortællingerne som noget, vi kan spejle virkeligheden og vores personlige følelser i – og opleve, at det er ok, når det gør ondt, og vi viser følelser. Det gjorde selv Jesus, kan vi sige. Det er ofte et trinbræt for deltagerne til at kunne tale om det, der er svært. Det var svært for Jesus – det er også svært for os.

I fortællingerne kan vi spejle os i og støtte hinanden. Uanset, hvad der er hændt os, må vi anerkende vores egne smertepunkter, påbegynde helingen og gå sammen ad den samme vej. Det handler om at komme til at leve dét liv, man gerne vil. Det er vel i bund og grund det, vi hver især ønsker at opnå.

Derfor oplever man som deltager i en sjælesorgsgruppe at blive lyttet til. Det er en sorggruppe, hvor vi løfter hinanden i fællesskabet, uden at vi sammenligner hinandens traumer. Det vil sige, det er ikke traumets ”størrelse”, der afgør smerten. Vi har hver især smerte i vores liv, der kommer fra større eller mindre begivenheder, der har skabt den måde, vi lever på. Og som

måske forhindrer os i at leve dét liv, både vi selv og Vorherre ønsker for os.

At give sig selv lov til at udtrykke dén smerte, reaktioner, de tanker og følelser, i et trygt rum uden nødvendigvis at dele detaljer, er med til at gøre en ende på tavshed og skam.

Fordi vi netop hver især har helt forskellige årsager til, hvorfor vi lider, har hvert kapitel en tilhørende historie, som udtrykker universelle smertepunkter. Følelser og tanker, som vi alle kan relatere til. Dét skaber samhørighed og fællesskab på tværs af personlige oplevelser. Den måde, personerne reagerer på i håndbogens case-stories, er fuldstændig som at se sig selv. Og visionen er, at deltagerne får en bedre forståelse af dybden af Guds kærlighed.

At få øje på en dør midt i mørket, og at man, uanset hvad, ikke er alene dér i mørket. Det er afgørende, for der er ikke altid udsigt til, at vores situation ændrer sig lige med det samme. Bibelsk sjælesorg bliver mere og mere udbredt. Flere og flere præster og ressourcerpersoner tager kurset, så modet til at overlade det til Gud, som vi ikke kan bære selv, kan styrkes og formidles. ■

Læs mere om bibelsk sjælesorg på www.bibelselskabet.dk

Daniel Øhrstrøm

journalist, forfatter og foredragsholder

Jeg har læst hele Bibelen, men bliver aldrig færdig med den

Gennem flere år mødtes journalisten Daniel Øhrstrøm hver uge med fire af sine bedste venner for at nå et fælles mål. De ville læse HELE Bibelen.

Min morfar bar altid en lille blå badge med et billede af en hvid brændende krukke på sin blazer. Vidste man ikke bedre, kunne man tro, at han var medlem af en hemmelig loge. Men det eneste, han gemte i sin kælder i Herlev, var kassevis af bibler.

Logoet på hans badge viste nemlig bare, at han var medlem af Gideonitterne, der siden 1909 har delt mere end to milliarder bibler ud på verdensplan til skoler og hoteller. Selv C.V. Jørgensen synger om en gideonit-bibel på nummeret "Hotel Halleluja": "Bibelen ligger slidt & solidt i natbordsskuffen sort som en panter/ et eventyrligt smykeskrin med ord der funkler ligesom diamanter." C.V. Jørgensen har ret i, at Bibelen er en skatkiste af ord, og den er stor nok til at vare hele livet.

Da jeg gik i femte klasse dukkede min morfar smilende op i min klasse for at dele små blå gideonit-udgaver ud af Det Nye Testamente. Det var dog langt fra min første bibel.

Mit forhold til Bibelen

Bibelen er uden sammenligning den bog, der har fulgt mig længst og betydet mest for mig. Som dreng havde jeg i de små klasser faktisk svært ved at lære at læse, og jeg kom på specialcenter som klassens dårligste elev i dansk, men min mor lovede mig min egen bibel, hvis jeg læste 1000 siders litteratur (som ikke måtte være Anders And). Det klarede jeg på en sommer

og brød på den måde læsekoden ved hjælp af den store kode, som trods tidens dannelsesstab vel stadig er et fundament for vores kultur, som det er en gave at kende.

Hjemme hos min mormor og morfar lærte jeg også at starte dagen med en krydderbolle og et par kapitler i Bibelen, da mennesket jo ikke skal leve af brød alene.

Siden læste jeg meget i Bibelen, der jo i sig selv er et helt bibliotek med både digtsamlinger og actionfortællinger. Men det var faktisk først dengang for syv år siden, at jeg med fire gode venners hjælp fik stavet mig igennem hele Bibelen, som så til gengæld bandt os sammen gennem flere år, fordi vi på den måde fik en undskyldning for at ses hver eneste uge.

Projektmennesker i en mandelæsegruppe

Vi var allerede travle projektmennesker dengang. En skrev ph.d. i psykologi, en anden var kontorchef i Centraladministration, en tredje filminstruktør, en fjerde viceskoleleder, og selv har jeg altid skrevet bøger og holdt foredrag ved siden af mit job som kulturjournalist på Kristeligt Dagblad. Hvis der skulle være tid til at se hinanden, måtte vi altså finde et fælles projekt, og pludselig fik vi hjælp af Bibelen.

Ideen opstod, da vi kom til at tale om, hvor mærkeligt det var, at der findes præster, der aldrig har læst Bibelen. Altså HELE Bibelen. Dem havde jeg selv

mødt en del af. Og det forargede mig lidt. Kunne man forestille sig en jurist, der ikke havde læst hele Grundloven? Eller en kemiingeniør, der ikke havde styr på hele det periodiske system? Men så gik det op for mig, at jeg ikke var bedre selv. For havde jeg – selv som gideonit-barnebarn – egentlig læst HELE Bibelen? Nej, jeg var nok i virkeligheden også gået til den som en buffet og sprunget det kedeligste over. Men litteraturprofessoren Erik A. Nielsen, der også er norsk dr.theol., har en stærk pointe, når han i "Kristendommens retorik" anbefaler at læse alle 66 bøger i Bibelen som et sammenhængende værk.

Selv fulgte vi dog i min mandelæsegruppe den tyske teolog Dietrich Bonhoeffers trosstyrkende anbefaling om først at læse Det Nye Testamente og så Det Gamle Testamente, for sådan virker det, som om Jesus dukker op overalt i Det Gamle Testamente, selvom han endnu ikke var født, da de bøger blev skrevet. Og sådan fandt vi ud af, at Bibelen hænger sammen!

Bibelen begynder jo med, at lyset (læs Jesus) sendes ind i verden og slutter med, at mennesket beder ham komme tilbage – "Kom, Herre, kom!". Det er da genialt.

Stærkt er det også, at Guds første to store spørgsmål til mennesket er "Hvor er du?" (til Adam) og "Hvor er din bror?" (til Kain). For det rimer jo mere end godt på det dobbelte kærlighedsbud om at elske Gud og elske sin næste.

Man kan læse hele Bibelen som en lang meditation over de to spørgsmål.

Som projektmennesker kunne mine venner og jeg også levende spejle os i, at Adam knap nok var blevet skabt, før han fik en opgave, et projekt. At navngive alting. Men den vigtigste lære i Bibelen er måske, at vi er elskede allerede før, vi har udrettet noget. Jesus fik jo ikke den største anerkendelse under et fedt mirakel eller på korset, men i dåben, hvor han ikke engang havde modstået Satan i ørkenen endnu, men det var dér under dåben, at Guds stemme lød "Dette er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag."

Gud er kærlighed

Det er for mig – sammen med lignelsen om den fortabte søn – en kerne-scene i Bibelen. For mig er det helt afgørende, at Gud er kærlighed, og det gennemsyrrer min læsning af Bibelen, som man nok altid vil læse med sit eget gudsbillede. Bibelen er ikke altid nogen nem bog at forstå. Den er også fuld af slægtstavler, ørkenvandring og offermanualer, som det vitterligt er fristende at springe over, men der ligger altid små overraskelser og vilde sproglomster, hvis man tager det hele

med. I 3. Mosebog 3, 16, står der for eksempel, at "Alt fedt tilhører Herren", og det er jo sjovt. Andre ting kan være uforståelige og virke som ren sharia – især i Det Gamle Testamente, ligesom selv Jesu ord kan virke hårde, men med kærlighedens briller blødes formaningerne op til et mere omsorgsfuldt "Hvor er du?" eller "Hvor er din bror?"

Bibelen – en rigtig mandebog

Det var sådan, mine venner og jeg fik stavet os gennem HELE Bibelen. Vi mødtes hver uge for at tale om en ny bog i Bibelen, som vi så havde læst hjemmefra. Det blev vi så afhængige af, at vi senere tog de apokryfe skrifter og nogle kirkefædres tekster med, mens vi også fik tid og undskyldning for at tale om følelser imens. For Bibelen er et eksistentielt spejl. Man kan også kalde det en rigtig mandebog. For den er jo især fuld af mænd, der ofte dummer sig, når de glemmer Gud. Til gengæld er det ofte kvinderne, der er de modigste. Ikke alene var Eva først ved kundskabens træ, men kvinderne var også først ved Jesu grav. Vi læste i øvrigt den vildt voldelige dommerbog, mens nogle af os så "Game of

Thrones" på den tid. Og Debora, der var kvindelig åndelig leder, står ikke tilbage for dragedronningen, skulle jeg hilse og sige, mens heltene Hannah, Ruth og Ester mere brugte troen som sværd. Men Bibelens hovedperson er altså en mand – Jesus. Og han viser, at vi ikke er alene, men at der findes en, der var villig til at gå hele vejen for os. Sådan er Bibelen også et sjæleligt spisekammer, hvor man kan hente trøst og inspiration. Det lærte jeg til gengæld af min mormor, der levede 20 år længere end min morfar, men fortsat brugte Bibelen som sin sjælesørger og sit lyssværd mod livets mørket. Da hun døde, arvede jeg nogle af hendes bøger, og de er fulde af understregninger, når hun fandt et vers, der gav hende trøst. Det giver Bibelen også mig.

I øjeblikket er jeg ved at læse den nye Bibelen 2020, som jeg synes er god at læse i, selvom jeg nogle gange savner mine mest elskede bibelvers i den form, jeg lærte dem at kende som sange, man ikke bare laver om. Men jeg håber alligevel, at den nye oversættelse vil få flere til at læse i Bibelen. For jeg synes – som min morfar, der havde læst Bibelen mange gange uden at blive færdig med den, at Bibelen er verdens bedste bog. ■

"Bibelen er et eksistentielt spejl. Man kan også kalde det en rigtig mandebog. For den er jo især fuld af mænd, der ofte dummer sig, når de glemmer Gud. Til gengæld er det ofte kvinderne, der er de modigste. Ikke alene var Eva først ved kundskabens træ, men kvinderne var også først ved Jesu grav", skriver Daniel Øhrstrøm om at læse Bibelen.

Foto: RyanLJane/Istock.com

John Bell og Jo Love

hhv. præst i Church of Scotland og pædagog og diakon, begge er en del af Wild Goose Resource Group i Glasgow, Skotland

NYE MÅDER at se Bibelen på

Det bliver sjældent husket, at reformationen skete i kølvandet på en revolution – ikke en politisk, men en industriel – startet af Johann Gutenberg, hvis gave til menneskeheden og kirken var bogtrykkerkunsten. Indtil da havde Bibelen tilhørt klostre, abbeder og kirker.

Menet få mennesker havde en personlig bibel, da der ikke var nogen bog, der indeholdt alle 60 bøger. Der var håndskrevne udgaver af de enkelte bøger på bibliotekerne ved religiøse institutioner. Indtil det 14. århundrede var de på latin, der kun kunne læses af det lærde fåtal.

Den før-reformatoriske bibel var ikke folkets bog, fordi den europæiske befolkning i middelalderen ikke kunne læse på modersmålet, og heller ikke på latin. Men folk var ikke uvidende om de bibelske historier og sandheder. Musik, malerier, glasmosaikker, drama, sange, mirakelspil og fysiske gengivelser af bibelske begivenheder holdt den jødisk-kristne tradition i live for almindelige mennesker.

Da reformationen kom, blev Bibelen oversat til de nationale sprog, og Bibelens rige verden blev tilgængelig for alle. Formidlingen af evangelierne gik fra sort/hvid til farver. Det modsatte kan dog også hævdes.

Læsere og oversættelse af Bibelen

I det 17. århundrede blomstrede opmærksomheden omkring Bibelen i landene, der var påvirket af de lutherske og calvinistiske reformationer.

Nogle kirker indførte læsere, der var ansvarlige for at læse Guds ord på deres eget sprog. Gode oversættelser betød, at prædikanter ikke behøvede at kunne flydende hebraisk og græsk. De kunne i stedet bruge tiden på teologisk forståelse og praktisk anvendelse af Guds ord.

Da bibler med små bogstaver blev produceret til en rimelig pris, blev Familiebibelen hjemmets stolthed, og blev oplæst af familiens overhoved ved morgen- eller aftensmåltidet.

Over tid blev sproget i de tidlige oversættelser dog en hæmsko, da nogle mente, at Bibelen var fastlåst i fortiden. Selv om ordene lød godt, var forståelsen vanskelig. Nye oversættelser gav Bibelen et mere nutidigt sprog, men de blev ikke almindeligt anerkendt. I 1970 udkom New English Bible i Storbritannien. Nogle råbte "Halleluja"; andre væmmedes, og påstod, at den "autoriserede version" fra 1611 ikke kunne overgås; nogle tror stadig, at den "autoriserede version" er mere guddommelig inspireret, selv når det gælder nummerering af vers og punktummer.

Men hvad der skete takket være Gutenberg var udbredelsen af Bibelen. Den blev tilgængelig til studier og kunne bruges af alle, der kunne læse.

Overvej hvor få andre bøger, der var almindeligt tilgængelige før åbningen af offentlige biblioteker i det 19. århundrede. Bibelen blev læst som en hjælp til at komme til at læse. Mange bibelselskaber kan bevidne, hvordan oversættelser til oprindelige asiatiske og afrikanske sprog var vigtige for udbredelsen af læsning og for kristendommen.

Tolkning af Bibelen

Det at læse Bibelen hjemme i kristne husstande er sjældnere i dag end for 100 år siden, ikke mindst forårsaget af teologiske debatter om, hvad Bibelen virkelig siger – er hvert et ord sandt; taler Bibelen klart på omstridte problemstillinger; indikerer de mirakuløse elementer en primitiv tankegang; eller kan de forklares af videnskaben?

Det kan diskuteres, om demokratiseringen af Bibelen er gået tilbage efterhånden som autoriteten for den "rigtige" forståelse af Bibelen er overladt til præster og pastorer, hvor man antager et større kendskab til, hvad Bibelen "virkelig" siger.

I 1982 arbejdede en kollega og jeg i en lokal kirke i Glasgow. Præsten bragte 10 mennesker sammen. Alle havde de forladt skolen, da de var 14 år. Vi ville opmuntre dem til at finde deres

lederskabspotentiale. Jeg var ivrig efter, at vi skulle dele nogle tanker fra Bibelen, så vi begyndte med at læse den kendte fortælling om Jairus' datter.

Jeg spurgte dem, hvad eller hvem de tænkte på, da de lyttede. Ingen sagde noget. Jeg spurgte dem, om de havde en lille detalje, som de aldrig havde bemærket før. Ingen sagde noget. Præsten havde en kommentar om, hvordan fortællingen var forskellig i de synoptiske evangelier. Alle nikkede.

Ingen vidste, hvad "synoptisk" var, men fordi præsten havde sagt det, følte de, at de skulle være enige i det. Vi oplevede, at gruppen troede, at lægfolk ikke havde ret til at kommentere på Bibelen. De var ikke "kvalificerede". Jeg tænker, hvilken Gud vil kun lade skriften blive forstået af dem med en teologisk uddannelse.

Jeg erfarede senere, at der var en "rigtigt svar"-mentalitet omkring, hvad Bibelen mente, og lægfolk var bange for at sige noget forkert, så de svarede ikke, og læste heller ikke i den, medmindre at de var sammen med nogen, der vidste nøjagtigt, hvad den dens indhold betød.

Gutenberg-bogtrykkerkunsten gav Bibelen farve, men har vi mistet farven og er gået tilbage til sort og hvid? Meget af det arbejde, mine kolleger og jeg gør, drejer sig om dette problem. Hvordan får vi folk til at opdage, at Guds ord er for dem, og at de ved hjælp af deres indsigt, erfaring og fantasi kan åbne Bibelens skatte?

Her er lige to indfaldsvinkler til at åbne Bibelen, som jeg og min kollega, Jo Love har brugt:

Sæt et billede på folk

Denne metode kan anvendes på mange fortællinger. Eksemplet her er en undersøgelse af helbredelsen af kvinden med blødninger. Forbered et stort antal (70-100) billeder af enkelte kvinder. Brug postkort eller klip billeder ud fra aviser eller ugeblade og

klæb dem på et kort. Læg billederne ud på borde.

Læs bibelteksten højt – langsomt, bed folk om at høre den som om det var første gang, de hørte den. Så inviter folk til at gå hen til bordene og bed dem om at vælge et billede, som de tænker ligner kvinden i fortællingen bedst. Inddel folk i grupper på 4 personer, og inviter folk til at dele, hvorfor de valgte det billede, de tog, og se, om de kan blive enige om et af de 4 billeder, der repræsenterer hende bedst.

Fordi folk kigger på billeder fra det 21. århundrede, billeder fra gamle bibler og kirkevinduer er ikke med, så kan der komme nogle meget spændende indblik frem. Se på disse to billeder – hvilken en af kvinderne, synes du, ligner kvinden fra Bibelen mest?

Den rynkede, gamle dame er det indlysende valg. Men det kunne også være den yngre kvinde. Evangeliet siger intet om hendes alder. Prøv den samme opgave med Matthæus, Zakæus, Maria ved bryllupsfesten eller Judas. Hver gang jeg har brugt denne metode, har jeg set disse karakterer med nye øjne, fordi samtalen er målrettet folk, der ikke trak på teologiske argumenter, men på deres erfaringer fra menneskelivet.

Spørgsmål, spørgsmål...

Denne metode er inspireret af Havruta, den jødiske øvelse, hvor par eller små grupper studerer Bibelen ved at stille spørgsmål om teksten til hinanden.

Eksemplet her var en undersøgelse af en fortælling om klage – 4. Mose-

bog kap. 11. Kapitlet blev læst højt. I grupper opdelt med 6 med pen og papir, var første opgave at tænke på over "Hvilke spørgsmål rejser denne fortælling for mig?" og lave en liste med spørgsmål for alle i gruppen. Alle mulige spørgsmål kan blive skrevet ned – alvorlige eller sjove, indlysende eller uklare, enkle eller svære – så lang en liste, som man kan lave på 10 minutter. Spørgsmålene blev ikke diskuteret, bare sagt og skrevet ned.

Så udvekslede den ene gruppe deres liste med spørgsmål med den anden gruppe. Ved at kigge på listen, som de nu havde fået, var den næste opgave for hver gruppe at beslutte, hvilket et af spørgsmålene som de fandt mest interessant. De skrev det på et nyt stykke papir, og i løbet af 10 minutter skulle de skrive alle de mulige svar på spørgsmålet, som de kunne finde på. Alle mulige svar var accepterede. Da svarlisten var færdig, tog vi en pause! Efter få minutters stilhed opsummerede jeg, hvad vi havde gjort...hørt fortællingen, stillet spørgsmål, byttet spørgsmål, valgt det mest interessante spørgsmål og lavet en masse svar.

Til sidst tog vi os tid til at dele vores tanker og nye indsigter – omkring selve bibelhistorien, om hvordan dette havde fungeret sammenlignet med andre måder at gå til Bibelen på, om værdien (hvis nogen), om en "vej ind", som åbner op for mange meninger snarere end at søge efter den "rigtige" mening. ■

John Bell og Jo Love underviser på kurset "Ind i Bibelens bøger", der afholdes 5.-8. oktober i Haslev. Læs mere på side 31.

Tine Illum

præst i Sdr. Bjert, med i Værkstedet GudstjenesteLIV

”En aften i kirken”

– inspiration til åbne Bibelens tekster i en gudstjenestelig sammenhæng

I forbindelse med udgivelsen af Bibelen 2020 opfordrede Bibelselskabet Værkstedet GudstjenesteLIV til at være med til at være med til at åbne Bibelens tekster i en gudstjenestelig sammenhæng. Det blev til projektet ”En aften i kirken”, hvor vi ønsker at gå kreativt og ”skævt” ind i Bibelen, og bruge især knap så kendte fortællinger, eller opdage kendte tekster på en ny måde.

Frimodighed og fantasi er afgørende

”En aften i kirken” er en serie af inspirationshæfter med forslag til arrangementer for menigheden. Vi er den skotske Wild Goose Resource Group WGRG meget taknemmelige for generøst at lade os bruge og bearbejde deres materiale. Gruppen har i årevis med et imponerende bibelkendskab, liturgisk faglighed og mod arbejdet med at lade nye bibeltekster indgå i forskellige gudstjenesteformer. Det kræver det, vi kunne kalde ”kreativ fordybelse”. Jo Love fra gruppen kalder det med et engelsk (skotsk!) ordspil ”playing and staying”: ved at lege med en fortælling, fordyber vi os i den på en særlig måde. Kreativitet er ikke overfladisk ”ufaglighed” eller manglende respekt for bibelteksterne. Tværtimod får det os til at udforske bibelteksten med nysgerrighed.

Det er vigtigt for os at pointere, at vi har udarbejdet dette materiale ud

fra vores sted i Sdr. Bjert, sammen med mennesker her, og ud fra de vilkår vi har. Derfor er det på ingen måde meningen, at materialet skal bruges fundamentalistisk, men tværtimod med frimodighed og fantasi og på en måde, så det passer til vilkår og temperament på netop dét sted, de skal bruges. Mht. til de to sidste hæfter med inspiration til to gudstjenester, så er det vigtigt at huske, at de på papiret ”kun” er ord og noder – de bliver først levende, når de siges, spilles og synges. Så bliver de gudstjeneste.

”Kærlighedssangen i kirken”

Den første udgivelse ”Kærlighedssangen i kirken” adskiller sig på flere måder fra de to næste. Dels er det ikke en liturgi, men 10 stationer, der tilsammen danner en installation. Dels har den ikke et egentligt forløb. Den er ganske enkelt et sted at være. Endelig er den ikke en bearbejdelse af et skriftligt materiale, men inspireret af en aften, vi oplevede på et liturgikursus i Iona Abbey.

Vi fandt aftenen bevægende og provokerende. Og vi syntes, det var spændende nærmest at gå ind i et bibelsk skrift, Kærlighedssangen (Højsangen), og frit kunne være der på forskellige måder. I aftenens løb kan man bl.a. skrive en linje fra sin yndlingskærlighedssang eller sidde i Sulamits seng. Man kan male et sted, man forbinder med kærlighed. Man kan tænde lys for

sin kærlighed – den der var engang, den der findes nu, den man savner, den man længes efter – og meget mere.

Det har været interessant at arbejde med et bibelskrift, som man kan undre sig over overhovedet er med i Bibelen. Højsangen er jo et kærlighedsdigt, der fortæller om den erotiske længsel mellem Salomo og Sulamit. En længsel, der hverken har en over-

Har du/I lyst til at være med til de tre indslag/gudstjenester, så er der flere muligheder:

”Kærlighedssangen i kirken” holdes i Haslev Kirke tirsdag 6. oktober kl. 19.30

”Gud og alle hendes kvinder” holdes i Haslev Kirke mandag 5. oktober kl. 19.30.

”JEG ER – Billeder af Gud” holdes i Sdr. Bjert Kirke søndag 27. september kl. 19.00, og i Haslev Kirke onsdag 7. oktober kl. 19.30

Indtil videre er det kun det første hæfte "Kærlighedssangen i kirken", der er udgivet af Bibelselskabets Forlag. Det kan købes for 20 kr. på www.bibelselskabet.dk/enaftenikirken eller downloades gratis samme sted. De to andre hæfter udkommer senere.

fladisk romantiseret sødladenhed eller en pornografisk råhed over sig, men er kraft og en længsel i hænder og krop. Vi blev betagede af, at der her tales ligefremt og smukt om den lidenskabelige kærlighed som en del af menneskelivet. Den har ofte nok været omgærdet med forbud og skam.

Selvom forholdet mellem Gud og mennesker oftest ses og omtales som en fars kærlighed til sit barn (vi behøver bare at tænke på "Fadervor"), så rummer den erotiske kærlighed også erfaringer, der beriger vores billede af forholdet mellem Gud og mennesker.

Udgivelsen er et idékatalog. Det er muligt at udvælge nogle af stationerne – eller at finde på endnu flere. Hver kirke har sin arkitektur og hvert sted sine muligheder; og man beslutter selv, hvordan Kærlighedssangen skal se ud, dufte, lyde og smage.

De 2 næste udgivelser

Fælles for de to næste udgivelser er, at det gudstjenester. Der er tale om liturgier, hvor der er flere "medvirkende". Der kan desuden være en tegnhandling, en mulighed for samtale under gudstjenesten, en veksellæsning. Det er vigtigt, at gudstjenestedeltagerne får tid til at finde sig til rette og være trygge ved aftenens forløb. Hvis f.eks. en tegnhandling virker fremmed, kan man enten bruge tid til at fortælle om den inden gudstjenesten, eller helt udelade den. Endvidere er det vigtigt, at salmerne indlæres før gudstjenesten.

Hver udgivelse har et forord til lederne af gudstjenesten. Dernæst følger en detaljeret liturgi, der er beregnet på, at alle læsere og øvrige medvirkende skal have et eksemplar, og blive fortrolige med liturgiens sammenhæng og

deres opgave i den. Endelig er der et sangblad, der også rummer aftenens liturgi/forløb. Dette sangblad kan printes direkte ud. Men hvis man ændrer noget i liturgien, skal man naturligvis huske også at ændre det i sangbladet.

"Gud og alle hendes kvinder"

Det andet hæfte med gudstjenesten "Gud og alle hendes kvinder" har underteksten "at få øje på de oversete kvinder i Bibelen – og at få øje på de oversete kvindelige billeder af Gud". Gudstjenesten er en mulighed for at opdage nye billeder og dybder i Bibelen og i vores tro – og for at erfare Bibelen ikke er "kvindefjendsk" eller støvet, hvis man altså troede, at den var det.

Det har været en øjenåbner at læse Bibelen med fokus på fortællinger om kvinder og kvindelige billeder af Gud. For op gennem kirkens historie har de bibelske kvindeskikkelser været beskrevet som ret stereotype: enten prostituerede eller jomfruer – og meget lidt andet. Vi har mødt kvinderne i Bibelen gennem mænds beskrivelser af dem – og gennem en tradition, der har været præget af vægtlægningen på mænd og de sider af menneskelivet, som vi ofte (sikkert lidt misvisende) beskriver som "mandlige". Der er derfor mange fortællinger om (ofte handlekraftige, snedige, passionerede) kvinder, som vi oftest ikke har hørt eller læst. Og så har vi ikke fået blik for det mangfoldige kvindebillede, som Bibelen har. Vi er også blevet opmærksomme på, at kvinder som Jomfru Maria, Jesus' mor, har været underlagt en særlig tolkning, der har fremhævet nogle sider af hende og

overset andre. Endelig er vores gudsbillede ikke særlig præget af de fortællinger, hvor Gud og Jesus handler ud fra de værdier, vi (sikkert også misvisende) omtaler som "kvindelige", eller hvor de direkte sammenlignes med noget kvindeligt. At få øje på de oversete kvinder i Bibelen – og at få øje på de oversete kvindelige billeder af Gud, giver os dybere indsigt i Guds mysterium.

"JEG ER – om bibelske gudsbilleder"

Det tredje hæfte "JEG ER – om bibelske gudsbilleder" er også en gudstjeneste. Her går vi ind i et af Bibelens paradokser: At Gud umuligt lader sig beskrive – og at vi samtidig har mange forskellige billeder af Gud. Det er et paradoks, der findes i Bibelen selv: Moses får i mødet med Gud i den brændende tornebusk at vide, at Gud ganske enkelt er JEG ER (og altså ikke kan beskrives nærmere). Gud er altid mere, end det, vi kan forestille os. Forbuddet mod at forme og tilbede et hjemmelavet gudebillede er skrevet ned i De ti Bud (det lavede Luther om på, men det er en anden historie). Og Jesus må hele tiden gå ind i folks for små, fordrejede og misforståede fastlåste billeder af, hvem Gud er, og hvem han selv er. Det gør han ved at give dem nye og andre billeder. Vi har i vores tradition ofte brugt et meget begrænset udsnit af de billeder af Gud, vi finder i Bibelen. I denne gudstjeneste udforsker vi blot nogle af Bibelens billeder af Gud. Der er altid flere. Gud er altid mere. Forhåbentlig får gudstjenestedeltagerne lyst til at gå på opdagelse i Bibelen efter endnu flere billeder af den gådefulde Gud, vi tror på. ■

Margrethe Dahlerup Koch

tidl. valgmenighedspræst i Holstebro,
netop tiltrådt som provst i Ringkøbing Provsti

Bibel, bibel, luk dig op

Den findes stadig og hører til i den dyre ende i Bibelselskabets katalog over bibler: Bibelen med lynlås. Da jeg begyndte på universitetet i 80'erne, var det den, de mest bibelstærke studerende havde. Der er gode, praktiske grunde til den lynlås, men den har alligevel altid irriteret mig. Der er da ikke andre bøger, som man sådan lyner til. Som om ordene kan risikere at falde ud og komme til skade, hvis man ikke passer på og lukker forsvarligt efter sig, når man har læst dem.

Det tilknappe/tillyne, lidt jomfrunalske og fornemme indtryk, som Bibelen har gjort på mange, har jeg gerne villet ændre på. Derfor har jeg både som sognepræst i 3 små landsog- og som valgmenighedspræst indbudt til studiekredse, hvor vi har læst Bibelen. Ikke hele Bibelen, men hele skrifter. Og vi har både taget den store tur og de små, lettere vandringe.

Den store tur med Bibelen

Den store tur bestod i, at vi over 12 mødegange læste hele Det Nye Testamente i kronologisk rækkefølge. Dvs. ikke i den rækkefølge, som de nytestamentlige skrifter står i Bibelen, men i den rækkefølge de er skrevet. Vi begyndte med 1. Thessalonikerbrev og sluttede med 2. Peters brev. Det stillede alle på holdet lige i den forstand, at vi "legede", vi ikke vidste mere om kristendommen end det, vi alle sammen havde læst fra gang til gang. Når Paulus f.eks. ikke nævner Jesu undergerninger, så anede vi ikke, at Jesus udførte sådan nogle, for evangelierne, som fortæller om dem, var ikke skrevet endnu.

Det førte til mange, gode iagttagelser

af, hvordan kristendommen har udviklet sig, og hvordan diskussionen og uenigheden om, hvad kristendom er, allerede er i fuld gang i Det Nye Testamente selv. Paulus og forfatteren til 1. Peters brev ville have meget at diskutere, hvis de kunne mødes. Bl.a. forholdet til de verdslige myndigheder. Og ville Paulus og Mattæus nogensinde været blevet helt enige om, hvordan man skal forholde sig til den jødiske lov? Vi så, hvordan samtidens problemer og spørgsmål igen og igen har kaldt på nye svar helt tilbage fra kristendommens begyndelse. At Det Nye Testamente i den forstand lægger op til "fortsættelse følger", gav nogle gode samtaler om kristendom og vores egen samtid.

Og så var det, som en af deltagere sagde det, noget helt andet at høre de korte tekstuddrag i kirken om søndagen, når man nu kendte den sammenhæng, de er klippet ud af.

De korte vandringe med Bibelen

De korte vandringe har bestået i at læse f.eks. 1. Mosebog fordelt over 4-6 gange. Her har det hver eneste gang været sjovt at opleve, hvor eminent dygtige bibelfortællere mange har haft i skolens små klasser. Folk kender historierne, eller rettere: de allerfleste opdager, at det, de kender, er frk. Olsens eller hr. Pedersens udgave. Og den stemmer ikke altid helt overens med det, der står i 1. Mosebog. Saras ophold i Faraos harem, Tamars historie, og hvem, der har bukserne på hjemme hos Isak og Rebekka, er noget af det, der kan tales længe om. Og hvad ser man egentlig, når man har "et gammeltestamentligt kvindesyn"?

Ruts bog, Esthers bog og Jonas' bog

læste vi en sæson, hvor vi 3 aftener så nærmere på synet på den fremmede, assimilation og integration. Og så er Markusevangeliet også af en længde, som gør det velegnet til en studiekreds, hvor man mødes 5-6 gange. "Fåmælt, nogen gange nærmest vrissen, og så har han travlt" var en af deltagernes overraskede beskrivelse af det Jesusbillede, han havde set i Markusevangeliet.

De forskellige oversættelser beriger

Jeg har altid brugt den nyeste autoriserede udgave af Bibelen fra 1992. Og hver gang også oplevet, at nogle deltagere medbringer en ældre udgave, fordi det er den, de har derhjemme. Det gør ingenting. Det vigtigste for mig har været, at Bibelen er kommet ned fra hyl- den og åbnet og læst. Og mødet med de forskellige udgaver åbner for spørgsmål om oversættelse, som jeg ellers ikke ville få. Seidelinernes oversættelse af Det Nye Testamente er der også flere, der har læst efter. Til berigelse for hele holdets forståelse af teksterne. ■

Hanne Margrethe Tougaard

sognepræst i Sakskøbing

"Præster læser for lidt i Bibelen"

"Præster læser for lidt i Bibelen" sagde min gode vejleder Hans Jørgen Lundager Jensen til mig kort efter ordinationen. Tonefaldet signalerede, at det skulle opfattes både som et godt råd og som lokkemad: Husk nu at læse i Bibelen! Og jeg måtte hurtigt give ham ret – præster læser alt muligt og meget forskelligt. Det er en del af arbejdet at læse frit og bredt, fra lokalavisen til nye cirkulærer, og i Bibelen, men det bliver til for lidt.

Med "Bibelen" mente Hans Jørgen Lundager ikke alterbogen, men Bibelen som en bog fuld af kilder. Ad fontes. Derfor var det nærmest en lettelse, at Benny Grey Schuster på Præstehøjskolen i 1998 udbød det første kursus "Fra alfa til omega – fælleslæsninger og drøftelser af Bibelens overordnede sammenhænge og billeder". Vi læste Bibelen på 12 dage. Om formiddagen mødtes vi over "læsefrugterne", om eftermiddagen og aftenen læste vi intensivt, men samtidig ekstensivt. Vi løb igen-

nem teksterne og så en del undervejs med vore solide teologiske forudsætninger.

Et godt gensyn

Da Benny Grey Schuster luftede, at nu var det syttende og sidste gang "Fra alfa til omega"-kurset ville blive udbudt, måtte jeg uden tøven af sted igen. Det var et godt gensyn i 2019. Denne gang læste jeg efter "Studiebibelen", som har hurtige bonusoplysninger til den hurtige læsning. Kurset varede 14 dage, og modellen var den samme som første gang. Tiden var igen knap, men læselysten var intakt.

Formiddagenes læsefrugter drev værket. Hver kursist havde ansvar for at knytte nogle kommentarer til et skrift. Andre kunne supplere med observationer. Hvad som helst man måtte bemærke under læsningen, var bemærkelsesværdigt og kunne bringes frem.

Meget befriende krævede det ingen begrundelse, blot åbne øjne. Måske så man en ny sammenhæng i et skrift, eller så skriftet i en ny sammenhæng med Bibelen. Måske havde man læst noget mærkværdigt, noget smukt, noget frustrerende, noget klogt, noget der vakte undren. Læsefrugter var ikke løsninger på læsningen, men bud på læsninger.

"Så I det?!"

Nogle kursister ledte efter bestemte motiver, figurer, symboler, billeder, metaforer, typologier, fortællemonstre. Selv holdt jeg øje med Gud – som den, der bor i både lyset og mørket, råder over liv og død, og omfatter ondt og godt. Som regel var der hver dag nogle, der kunne bidrage med grundig viden

om noget, vi stødte på, fordi de havde arbejdet i dybden med det før. Inspirerende supplerede Benny Grey Schuster med sine mange referencer: "Så I det?!"

Ved en sammenhængende læsning bliver det tydeligt, at testamenterne hører sammen. Vi så, hvor forskellige teksterne er, men fik også øje på røde tråde. Jeg blev bekræftet i den banale erkendelse: Hvor er der dog fortsat meget, jeg ikke ved noget om – hvilket animerer til at kaste sig over det.

Læsefrugterne faldt ind imellem langt fra Bibelen, når nogle så forbindelser til f.eks. romaner, digte og kunstarter. At lytte til andres blik på teksten, opdagelser og nedslag, er meget frugtbar og viser de bibelske tekster som en nøgle i mange sammenhænge.

Tæt på teksten

"Præster læser for lidt i Bibelen" med den sætning i bagehovedet har jeg for det meste prædikeret over de bibelske tekster. Ikke så meget andet – jo, salmerne. Det var et virkelig godt råd at få med dengang. Det har holdt mig på sporet, ad fontes, i den overbevisning, at det er fint nok at prædike over bibelske tekster. Og det har helt sikkert været en hjælp at have læst Bibelen i sammenhæng.

Bibelen2020

Min næste sammenhængende bibellæsning bliver Bibelen2020, uden kursus, men helt sikkert med nye læsefrugter. Jeg er spændt på, om læseoplevelsen vil være mere flydende og i retning af sammenhængende litteratur, end den autoriserede oversættelse er. Jeg håber det bliver snart, for præster læser for lidt i Bibelen. ■

Elisabeth Lidell
pilgrimspræst

Meditativ bibellæsning - LECTIO DIVINA

”Man må øve sig for at kunne vandre mod Gud”. Sådan udtrykte mystikeren Ignatius af Loyola (1491-1556) sig. Alle kan finde vej til Gud, men man kan have brug for hjælp. Derfor har jeg siden 1990’erne inviteret menigheder, pilgrimsvandrere og retrætedeltagere til bibelmeditation, hvor vi slår følge med hinanden i troens landskaber.

Det var på retræteophold på Loyola Spirituality Centre i England, at jeg lærte metoden af min åndelige vejleder, jesuitterpræsten Gerry O’Mahony. Metoden kaldes ”lectio divina”, som oversat fra latin betyder: guddommelig læsning, altså en ”åndelig læsning” af Bibelen eller ”det lyttende hjertes bøn”. Det er klostrenes ældgamle måde at læse Bibelen

på ”med bønnens blik”, hvor stilhed spiller en vigtig rolle.

Bibelmeditationens form er inspireret af jesuitternes grundlægger, Ignatius af Loyola, som har en meget kreativ tilgang til bibelteksterne. Formålet er, at Guds ord skal tale til vort hjerte, så det siger os noget personligt. Ud fra udvalgte evangeliefortællinger prøver vi at gøre disciplenes trosvej mere personligt nærværende. Efter en meditation i stilhed taler vi med hinanden om, hvordan vi kan spejle vores egen tilværelse i fortællingerne, så vi igennem dem kan finde forståelse og mening i det, der sker for os. For mig er dette et utroligt dejligt præstearbejde, hvor vi går til kilden: Bibelen.

Ugentlig fordybelse

Ofte låner jeg en kirke og tilbyder et ugentligt forløb med fordybelse i bibelske tekster. Meditationen er åben for alle søgende mennesker, og der kræves ingen forkundskaber. Det er gratis at deltage, men vigtigt at komme alle gange, så vi får skabt et tillidsfuldt rum i gruppen. Meget hurtigt bliver der fyldt op, så det er tegn på, at der er en stor længsel efter kristen spiritualitet.

Retræte

På en retræte samles vi omkring bordet og spejler vores eget liv i en passa-

ge fra Bibelen. Enhver medbringer Bibel og en notesbog som ’åndelig dagbog’. Min erfaring er, at et deltagerantal på 12 personer er passende. Først beder jeg en kort bøn om Helligåndens nærvær og vejledning. Efter oplæsning af teksten bruger vi nogle minutter til at notere de tanker, vi har fået, og hvad der særligt har berørt os. Dette deler vi med hinanden uden at afbryde eller kommentere.

Pilgrimsvandring

På en længere pilgrimsvandring begynder vi dagen med morgensang, og jeg læser en bibeltekst, hvorefter hver enkelt vælger en passage, der taler til hjertet. I den efterfølgende times tid vandrer vi i stilhed og grunder over, hvorfor vi har valgt lige netop denne sætning. Efter en kort pause vælger vi en medvandrere at gå videre med, og her deler vi vore tanker med hinanden på den næste strækning. Efter endnu en pause læser jeg atter bibelteksten, og derefter går vi en time i stilhed og forestiller os, at vi selv er til stede i beretningen. Vi bruger sanserne: ser, hører, føler, smager, lugter. Vi benytter lejligheden til at åbne os for, hvad Jesus vil sige til os, ligesom vi prøver at lytte til, hvad han vil sige os: ”Guds ord det er vort arvegods”, Grundtvig (DS 401) ■

Foto: Elisabeth Lidell

Andreas Sylvest Wille

sognepræst ved Store Magleby Kirke på Amager

”Det er en større oplevelse for folk at læse i Bibelen, end man som præst går og tror!”

Alle omkring bordet er enige med mig. Hvis jeg for et halvt år siden havde spurgt dem om de havde kunnet forestille sig at sidde og læse i Bibelen med mig, en præst, ville de have afvist tanken. Ikke desto mindre er det det, vi gør; læser sammen i Bibelen, og de er vilde med det.

Det er en meget større oplevelse for folk at læse i Bibelen, end jeg havde troet. Flokken omkring bordet er konfirmandforældre, og det startede med, at jeg skrev ud til hele årgangens forældre, om der var nogen, der var interesserede i at møde op nogle aftener til, hvad jeg kaldte for ”Samtale med mening”. Hvert år i forbindelse med kontakten med konfirmandforældre oplever jeg, at der er nogen, der efterlyser ”noget for os forældre”.

Jeg valgte at invitere til en række samtaleaftner og kalde det for ”Samtale med mening”, for det var det, jeg var ude efter, den dybe eksistentielle, meningsfulde samtale. En håndfuld forældre meldte sig, og de er vilde med det, for det viser sig, at Bibelen er en rigtig god samtalepartner. Det bliver hurtigt til dybe, eksistentielle samtaler ofte med etisk karakter. Samtaler som ingen af os næppe ville have eller ville kunne få uden Bibelen som vores samtalepartner.

Læsemetoden

Vores læsemetode er inspireret af den læseform, der hedder guidet fælles læsning, en læseform udviklet af ”The Reader Organisation” i England. (Herhjemme findes f.eks. Læseforeningen, på hvis hjemmeside man kan læse

mere om guidet fælleslæsning som læseform.) Det er en læseform, som går ud på, at der er en læseguide, i dette tilfælde mig som præst og vært for læsegruppen. Jeg læser højt i udvalgte tekster, som alle får udleveret samme aften, som vi læser dem. Der er altså ingen forberedelse for deltagerne, kun for mig. Jeg læser langsomt, så vi kan nå at stoppe, hver gang der er noget at falde over. Det kan være et ord, en vending, et dilemma, en følelse, en problemstilling eller lignende, og det er der, samtalen opstår. Aftenen veksler således mellem samtale og læsning, samtale og fortsat læsning.

Bibelen som samtalepartner

En vigtig forudsætning for, at den form for samtale lykkes, er, at Bibelen ikke opfattes som et svarkatalog, og at den som forestår læsningen ikke ser sig selv som eksperten, den, der ved, hvad der står, eller hvad teksten betyder. Og den nye bibeloversættelse egner sig fortrinligt. For her er sproget nutidigt, og ord og formuleringer opdateret så det er forståeligt for en gennemsnitlig nutidsdansker, og det betyder, at vi alle er på lige fod i forhold til teksten. Teksten og tekstens betydning, hvad der mon oprindeligt har været ment osv. er ikke det vigtige. Det vigtige

er den samtale, vi har sammen, og de bibelske tekster er blot det, der sætter samtalen i gang. Og det væsentlige er altså ikke at læse i Bibelen, men den samtale, der opstår, og de tanker den afstedkommer. Men Bibelen har vist sig som den afgørende samtalepartner i gruppen. Til stor overraskelse for os alle, præst såvel som konfirmandfor-

Det vigtige er den samtale, vi har sammen, og de bibelske tekster er blot det, der sætter samtalen i gang.

ældre. For som sagt ingen af de tilstedeværende, mig selv inklusiv, ville have troet, at vi ville prioritere bibellæsning frem for serier fra Netflix eller superligakampe i fjernsynet.

Deres børn er nu for længst blevet konfirmeret, men vi har ikke stoppet vores samtale og vi har stadig Bibelen med i samtalen. ■

Få inspiration til at læse Bibelen

Som de øvrige artikler også har henvist til, er der mange måder at læse Bibelen på. Her kommer nogle idéer til, hvordan man kan komme i gang enten alene, i en studiegruppe, eller blandt konfirmander og mini-konfirmander.

Bibellæseplan som folder og app

Mangler du inspiration til at finde et bibelsted, som du kan læse hver dag, så er Bibelselskabets Bibellæseplan måske noget. Enten som en lille folder eller som en app. Bibellæseplanen er en kalender med udvalgte steder til hver dag i året. Den følger kirkeåret, og når man følger den, kommer man vidt omkring i Bibelen og får læst forskellige tekster fra både Det Gamle og Det Nye Testamente. Med app'en kan man få en daglig påmindelse om dagens tekst og læse teksten på nettet. App'en kan downloades gratis til både Iphone og Android. Søg på "Bibellæseplan, hvor du plejer at hente apps.

Bliv klogere på Bibelens personer

På Bibelselskabets hjemmeside kan du læse om Bibelens personer, og der er også en brevkasse, hvor du kan få svar på alt omkring Bibelen.

Lyt til Bibelen for dig selv eller i en gruppe

Bibelselskabet har udgivet hele Det Nye Testamente som lydbog indtalt af seks kendte skuespillere. Det giver mange muligheder for at tage Bibelen med i hverdagen: I bussen, på cyklen, i bilen, til opvasken eller i bibelstudiegruppen. Bibelselskabet har lavet

lytteplaner, så man kan høre Det Nye Testamente i løbet af enten 40 eller 60 dage, der kan downloades på deres hjemmeside.

Bibelselskabet har også lavet forslag til, hvordan man kan lave en studiegruppe, hvor man lytter til Bibelen. Der er forslag til en opstartsaften, forslag til program for fællessamlinger eller forslag til en studiekreds af seks ugers varighed, der kræver, at man lytter ca. 20 min. hver dag og andre idéer.

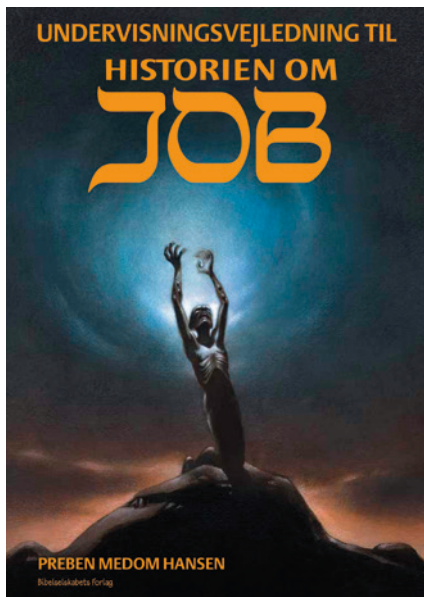
Se idéerne på www.bibelselskabet.dk/kirkelig-undervisning-studiekredse.

Bogforslag til studiekredse

"Kommentar til Første Mosebog" af Søren Holst udgivet af Bibelselskabet er meget velegnet til brug for en studiekreds, uanset om man ønsker at læse Første Mosebog fra en ende af eller foretrækker at koncentrere sig om udvalgte temaer.

Peter Madsens bog "Historien om Job" kan danne baggrund for en studiekreds om Jobs Bog, dvs. om det onde og lidelsens problem. Jobs bog er lang og sine steder svær at læse. Men Peter Madsens bog formidler de forskellige standpunkter i Jobs samtale med vennerne og giver et overblik, og man kan før, efter eller sideløbende med læse Jobs bog helt eller i uddrag.

Bibelselskabets Forlag har også udgivet bogen "Bibelhalvmaraton". Tre

forfattere, Allan Ibsen, Ole Lundegaard og Lasse Åbom, er gået sammen om at lægge ruten, hvor du igennem 30 seje, men overskuelige etaper kommer til at læse centrale dele af Det Gamle Testamente og hele Det Nye Testamente.

”Konfirmandbibelen” er velegnet til en gennemgang for konfirmandforældre. Ofte efterlyser konfirmandforældre undervisning i det som konfirmanderne undervises i. En undervisningstime i Bibelen kunne være en måde at imødekomme det ønske på.

Gratis undervisningsvejledninger

Bibelselskabet har udgivet flere undervisningsvejledninger, der kan hentes gratis ned fra deres hjemmeside. Det er bl.a. en undervisningsvejledning til ”Historien om Job”, ”Bogen – Bibelen genfortalt” af Bjarne Reuter og til ”Profetkort”. Her findes også undervisningsvejledningerne ”Satans også.. Bibelske fortællinger og det onde” og ”Jordens overlevelse – Bibelske fortællinger og klima”.

Bliv klogere på Bibelens planteverden

Botaniker og forfatter Hans Arne Jensen har udarbejdet et lettilgængeligt studiekredsmateriale ”Livets træ” om Bibelens planter og deres betydning. Materialet kan downloades gratis på

www.bibelselskabet.dk/livetstrae, og der er masser af stof at samles om og diskutere. Studiekredsmaterialet er opdelt i 4 dele og rummer følgende temaer:

1. Træet, Verdens skabelse, Paradiset og LIVETS TRÆ, Fristelsen
2. Visdommen og LIVETS TRÆ. Andre træer i Det Gamle Testamente, Jesus – det sande vintræ, andre træer i Det Nye Testamente
3. Hvedekornet i jorden – væksten, Høsten, LIVETS TRÆ og Guds rige
4. Mennesket og LIVETS TRÆ, LIVETS TRÆ og andre træer i kirkekunst, salmer og anden litteratur, Den store glæde

Der er både citater og henvisninger til nøjagtige bibelsteder, og undervejs suppleres der med forslag til salmer, der fortæller om Bibelens planter.

Idekatalog til bibelstudiegrupper m.m.

På Bibellæser-ringens hjemmeside www.blr.dk/ressourcer/ er der også mange rigtig gode idéer at hente. Der er bl.a. et gratis idekatalog til bibelstudie i grupper, der kan downloades gratis, og forskellige måder til, hvordan man kan læse Bibelen og meget andet.

Tip en 13'er eller gæt den bibelske person bag ikonet

Har du styr på Bibelen? Så tip en 13'er

med Bibelselskabets spørgeark, som findes på www.bibelselskabet.dk/tip-en-13er eller download opgavearket, hvor man skal gætte navnet på en bibelsk person bag et ikon. Her er der også forslag til, hvordan man kan bruge det i konfirmandundervisningen.

Inspiration til bibellæsning for konfirmander og minikonfirmander

Find masser af inspiration til undervisning i Bibelen for konfirmander på Folkekirkens Konfirmandcenters hjemmeside www.konfirmandcenter.dk. I Idébasen under ”Bibelen” finder du alle mulige forslag til undervisning, pauser og lege, der inddrager og omhandler Bibelen.

Lav en tekstvandring indendørs eller udendørs

I forbindelse med Kristi Himmelfartsdag har Kirkefondet lavet et udkast til en tekstvandring med 7 poster. Hver post tager udgangspunkt i en kort tekst fra Bibelen. I denne vandring er teksterne fra Apostl. Gern. kap. 1, 3-12. Hver post kommer med et forslag til en lille aktivitet. Der kan laves vandring over mange andre tekster fra Bibelen. Se forslaget til Kristi Himmelfartsdag på www.kirkefondet.dk/udgivelser/det-aktive-kirkerum-uden-doers.html ■

Læg og gejstlig

– det myndige lægfolk og præstestanden

Kirkefondet indbyder lørdag 14. november 2020 kl. 10-16 til en konference med temaet:
"Læg og gejstlig – det myndige lægfolk og præstestanden"

Der er i folkekirken en intention og en lovgivning, som tilsiger, at der skal være samvirke mellem de gejstlige og læge medlemmer i folkekirken menighedsråd, provstiuvalg mv. Sådan er det ikke altid i praksis.

Det gode samarbejde kan f.eks. få lidt skrammer, når Landsforeningen af Menighedsråd anbefaler, at man ikke skal vælge en præst som daglig leder, men foretrække et lægt medlem som kontaktperson, ligesom man ikke bør vælge provsten til formand for provstiuvalget.

Og da der tidligere på året skulle skabes en struktur for det fortsatte fokus på "Kirken på landet", var protesterne voldsomme, da man foreslog et landsnetværk udelukkende med præster og provster. Hvad med lægfolkets stemme i drøftelsen af fremtiden for kirken på landet?

Det rejser bl.a. følgende spørgsmål:

- Et myndigt lægfolk – hvorfor og hvordan?
- Samarbejde/samvirke mellem læg og gejstlig i folkekirken – hvorfor og hvordan?
- Hvordan opnås en god "balance" mellem læg og gejstlig i folkekirken – på alle planer/niveauer?
- Hvordan skal rollerne helt overordnet og i den praktiske hverdag i folkekirken fordeles mellem læg og gejstlig?

Konferencens program vil bestå af:

Oplæg med følgende emner:

- Det myndige lægfolks rolle i folkekirken v/Sognepræst og formand for Danmission, Morten Skrubbeltrang
- Præstens rolle ift. frivillige (drivkraft, facilitator, teologisk ressource, administrativ ressource, sjælesørger) v/ teologisk vidensmedarbejder Kirsten Felner
- Ny lovgivning og ny styringsstruktur som lægfolkets mulighed? Folkekirken demokratiske element eller

manglende på samme v/professor, cand. jur. og ph.d. Lisbeth Christoffersen

- Min drøm om lægfolkets rolle i folkekirken i fremtiden. Hvor finder vi i dag – og i morgen – den folkelige drivkraft, der tager ansvar og lader kirkeliv gro nedefra? v/oplægsholder oplyses senere

Paneldebat med repræsentanter fra bl.a. Præsteforeningen, Landsforeningen af Menighedsråd, provsterne og de frie kirkelige organisationer.

Korte input med praktiske "eksempler på lægfolkets virke:

- Gode eksempler på lægfolkets engagement i liturgi/gudstjenesten v/ post. doc. Jette Bendixen Rønkilde
- Tiltag i sønderjyske provstier for at uddanne lægfolk til at varetage gudstjenester/andagter v/ provst Anne Margrethe Raabjerg Hvas
- Lægfolkets rolle i Kirken på Landet v/ provst Line Skovgaard Petersen
- Lægfolkets rolle i udvikling af nye praksisser i folkekirken v/ ph.d.-studerende Dorte Kappelgaard
- Når lægfolket selv definerer sin rolle – erfaringer fra udlandet v/ udviklingskonsulent Berit Weigand Berg

Konferencen afholdes i DGI-huset, Værkmestergade 17, 8000 Århus C. Den begynder med kaffe/brød kl. 10.00. Programmet løber fra kl. 10.30-16 – undervejs serveres frokost. Fra kl. 16-17 er det muligt at deltage i Kirkefondets repræsentantskabsmøde (se mere i næste spalte).

Det koster kr. 300,- pr. person at deltage i konferencen. Tilmelding senest onsdag d. 21. oktober 2020 til kirkefondet@kirkefondet.dk eller på tlf. 33 73 00 33.

Læs mere om konferencen på www.kirkefondet.dk

Kirkefondets repræsentantskabsmøde 2020

Hermed indkaldes Kirkefondets repræsentantskab og andre interesserede til årets repræsentantskabsmøde lørdag den 14. november 2020 kl. 16-17 i DGI-huset, Værkmestergade 17, 8000 Århus C

Før repræsentantskabsmødet afholder Kirkefondet fra kl. 10-16 konferencen "Læg og gejstlig – det myndige lægfolk og præstestanden".

Fra kl. 16 er der repræsentantskabsmøde med følgende dagsorden iht. vedtægterne:

- Valg af dirigent
- Årsberetning
- Regnskab og budget
- Valg til bestyrelsen og repræsentantskabet
- Indkomne forslag
- Valg af revisor
- Evt.

Forslag til dagsordenen samt forslag til kandidater til bestyrelsen og repræsentantskabet skal være Kirkefondet i hænde senest 6 uger før mødet, dvs. senest fredag den 2. oktober 2020. På valg til bestyrelsen er: Tommy Liechti, Lars Seeberg, Anne Margrethe Hvas og Jette Bendixen Rønkilde. Der skal vælges 4 medlemmer til bestyrelsen, hvoraf mindst 2 skal være læge.

Repræsentantskabsmødet er åbent for alle, men kun medlemmer af repræsentantskabet har stemmeret. Endelig dagsorden med årsberetning og materiale fremsendes 14 dage før mødet til repræsentantskabets medlemmer og andre tilmeldte.

Tilmelding på kirkefondet@kirkefondet.dk eller 33 73 00 33 senest onsdag den 21. oktober 2020.

Der vil igen i år blive ydet medlemmer af repræsentantskabet kørselsgodtgørelse for transportomkostninger udover 200 kr.

Velkommen til en spændende dag!

Nyt fra Kirkefondet

Kirkefondet inviterer til 2 inspirationsaftner om det aktive kirkerum i efteråret

Kirkefondet vil gerne hjælpe med at gøre åbne kirker til levende kirkerum, også uden for gudstjenesterne og andre planlagte aktiviteter. Derfor har vi gennem noget tid arbejdet med begrebet "det aktive kirkerum". Én ting er at åbne døren for besøgende, men det er noget andet at gøre rummet til et sted, hvor man bliver fristet til at gå på opdagelse, hvor man kan blive klogere på, hvad kirke og kristendom er.

Derfor inviterer Kirkefondet til to inspirationsaftner i efteråret om det aktive kirkerum for kontaktpersoner, menighedsrådsmedlemmer, ansatte eller andre interesserede fra nuværende og kommende vejkirker eller åbne kirker.

Vi har inviteret Karin Sundmark, der er stiftsadjunkt for gudstjenesteudvikling i Lund Stift i Sverige, og som også har stor erfaring med aktive kirkerum, til at holde et oplæg med inspiration fra Sverige. Derudover vil udviklingskonsulent i Kirkefondet Berit Weigand Berg og generalsekretær Henrik Bundgaard Nielsen stå for to workshops, om hvad vi må i et kirkerum, og komme med eksempler på, hvordan man så kan aktivere et kirkerum. Vi viser bl.a., hvordan man kan aktivere kirkerummet i den kirke, hvor inspirationsaftenen holdes. Der vil også blive tid til udveksle erfaringer omkring åben kirke og tiltag for de besøgende. Aftenen vil også byde på et måltid mad.

Tidspunkt: Onsdag den 18. november 2020 kl. 17-21.30 i Klostermarkskirken i Ringsted eller torsdag den 19. november 2020 kl. 17-21.30 i Alderslyst Kirke ved Silkeborg

Pris og tilmelding: Det koster kr. 300,- pr. deltager. Tilmelding til cl@kirkefondet.dk senest onsdag den 28. oktober 2020 med angivelse af sogn, navn og e-mailadresse.

Studietur til Oslo – med inspiration til gudstjeneste- og kirkeliv 19. marts – 22. marts 2021

4 dage med foredrag, koncert, gudstjeneste, oplæg, samtale og meget mere.

Mød bl.a. Erik Hillestad og andre i "Kulturkirken Jakob". Hør Sindre Eide fortælle om norsk gudstjenesteliv, Ingeborg Sommer holde oplæg om "Begravelse – himmelsk nærværende" og Sturla Stålsett om "Sårbarhedens teologi og skrøbelighedens liturgi". Oslos biskop, Kari Veiteberg, fortæller om profetisk teologi og Jan-Olav Henriksen om gudstjenestens praksisdimensioner. Merete Thomasen giver indblik i det liturgiske reformarbejde og kirkens trosoplæring.

Pris: kr. 4350,- ekskl. rejse.

Studierejsen er arrangeret af Kirkefondet i samarbejde med Peter Arendt, Haslev Kirke, og Tine Illum, Værkstedet GudstjenesteLIV.

Læs mere på www.kirkefondet.dk

Giv Bibelens ord krop og liv Du kan lige nå at tilmelde dig kurset!

I anledning af udgivelsen af den nye Bibelen2020 indbyder Kirkefondet, Bibelselskabet, Værkstedet GudstjenesteLIV og Emmaus – galleri og kursuscenter til en 4-dages konference fra den 5.-8. oktober på Emmaus Kursuscenter i Haslev. Kursets skotske ressourcepersoner er Jo Love og John Bell fra Wild Goose Resource Group i Skotland kommer og inspirerer til, hvordan Bibelens ord får krop og liv på mange forskellige måder.

Konferencen består af workshops, gudstjenester, liturgier, foredrag, installation og skumringstanker. Udover de to hovedkræfter fra Skotland medvirker Søren Holst, Johannes Væрге, Malene Bjerre, Birgitte Stoklund Larsen, Tine Illum, Søren Andresen, Peter og Betty Arendt og Berit Weigand Berg. Store dele af programmet foregår på engelsk.

Det koster 2800-3000 kr. for at deltage på konferencen, og så er der inkluderet et eksemplar af Bibelen2020.

Se hele programmet og tilmeld dig på www.galleri-emmaus.dk

Tema for næste nummer af "Kirken i dag":

Eksistens

Kirken *i* dag

Inspiration fra Kirkefondet

Æske med inspirationskort til kirkens besøgende

Kirkefondet har i samarbejde med Areopagos udgivet denne smukke æske med 6 forskellige kategorier af kort i visitkortstørrelse, der kan give de besøgende i kirken, konfirmander m.fl. en større oplevelse i kirken.

De 6 kategorier, der følger med æsken, er: Bibelen, Salmer, Bønner, Velsignelser, Brug kirkerummet og Tanker. Derudover kan man også købe kort med Fadervor og Trosbekendelsen.

For de fleste kategorier er der 10 forskellige kort. Der er i alt 57 forskellige kort.

Kortene er smukt illustreret af tegner og grafiker Kim Broström, der også illustrerer vejkirkebrochurerne.

Æsken med kort på engelsk og tysk indeholder kategorierne Bibelen, Tanker og Velsignelser på henholdsvis engelsk og tysk.

Æske med 6 x 100 kort koster kr. 595,- (Dette gælder også æsken med kort på engelsk og tysk).

Kirker, der er tilmeldt vejkirkeordningen, får 100 kr. i rabat – kr. 495,-.

Kortene kan også købes separat uden æske. 1 pakke/kategori med 100 kort kr. 75,-. 6 pakker – kr. 350,-. 8 pakker – kr. 450,-.

**Æsken
fås nu både i
sort og natur-
farvet**

Læs mere om vore udgivelser
på www.kirkefondet.dk